

MICROLAB

Strijp S, gebouw SFH

TV-fabriek (Microlab)

bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve
Acaciastraat 12 bis A, 3551 BG Utrecht
tel: 06 - 11360167
jvanderhoeve@telfort.nl

Strijp S, gebouw SFH

TV-fabriek (Microlab)

Opdrachtgever: Park Strijp Beheer BV
Uitvoering: bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve
Onderzoeker(s): J.A. van der Hoeve en R. Stenvert
Onderzoekperiode: mei 2022

1. Inhoud

1	1. Inhoud
3	2. Voorwoord
5	3. Bouw- en gebruiksgeschiedenis
5	3.1. Ontwikkeling van Strijp S
6	3.2. Reorganisatie in Hoofdindustriegroepen (HIG's Audio en Video)
7	3.3. Reorganisatie van Strijp S vanaf circa 1970
8	3.4. Bouw van gebouw SFH (1977-'78)
22	3.5. Renovatie 2014 en volgende jaren
25	4. Beschrijving op hoofdlijnen
25	4.1. Situering
25	4.2. Exterieur
31	4.3. Constructie
32	4.4. Onderbouw
36	4.5. Hoogbouw
41	5. Conclusie
41	5.1. Samenvatting bouwgeschiedenis
41	5.2. Betekenis van gebouw SFH als onderdeel van Strijp S
44	5.3. Samenvatting van de voornaamste cultuurhistorische waarden
45	6. Gebruikte literatuur en bronnen

2. Voorwoord

Vanaf circa 2000 worden plannen gemaakt voor herinrichting van het voormalige Philips-fabrieksterrein Strijp S. Op basis daarvan zijn de afgelopen twintig jaar nieuwe gebouwen tot stand gekomen en diverse oude gebouwen herbestemd voor nieuwe functies. Enkele andere gebouwen hebben een tijdelijk functie gekregen in afwachting van de geplande sloop. Dat geldt onder meer voor gebouwen op het zuidoostelijke deel van het terrein, het terrein van de voormalige Hoofdindustriegroep Audio en Video. Bij het opmaken van het bestemmingsplan voor dit deel van het terrein – fase 4 – wordt desondanks overwogen om enkele gebouwen in dit gebied alsnog te handhaven. Daarom heeft *Park Strijp Beheer BV* opdracht gegeven aan het *bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve* om een cultuurhistorisch onderzoek op hoofdlijnen te verrichten van de gebouwen SFF (het voormalige hoofdkantoor, nu beter bekend als het ‘Bosch-gebouw’), SFH (TV-fabriek/ Microlab), SFJ (Videolab) en SX/SWA (voormalig glasgebouw).

In samenspraak met *Park Strijp Beheer BV* zijn de kaders van het onderzoek bepaald, vooral met betrekking tot de diepgang en de rapportage. Een waardestelling met waardestellingsrepresentatietekeningen hoort uitdrukkelijk niet tot de opdracht, de geconstateerde waarden moeten puntsgewijs worden aangeduid. In het kader van het nieuwe bestemmingsplan zijn met name de cultuurhistorische waarden van deze gebouwen als onderdeel van het fabrieksterrein Strijp S van belang. Dat wil zeggen dat in deze fase van onderzoek de focus op het exterieur ligt. Het interieur van de gebouwen is alleen bezocht om de opzet van de gebouwen beter te kunnen duiden.

Vooruitlopend op dit rapport is eerst een korte notitie geschreven en voorgelegd, waarin het gebouw op hoofdlijnen is gekarakteriseerd. Deze notitie is gedateerd op 6 maart 2021. Na akkoord hierop zijn de gebouwen bezocht en het archiefonderzoek aangevuld. Vervolgens is de notitie verder uitgewerkt tot een rapport. Op basis van dit onderzoek zijn ook enkele voorlopige conclusies uit de notitie bijgesteld.

Het locatie-onderzoek van gebouw SFH is door R. Stenvert en ondergetekende uitgevoerd op 5 mei 2022, onder begeleiding van de heer R. Gloudemans van Yask Facility Management. Bezocht zijn de begane grond, gedeelten van de tussenverdieping en eerste verdieping en de vijfde en zesde verdieping. Daarmee is een representatief, maar niet uitputtend beeld verkregen. Archiefonderzoek in de bouwdoSSIERS van de gemeente Eindhoven is door E. Wisse van *Park Strijp Beheer BV* verricht, deels in samenwerking met de auteur van dit rapport. De bouwdoSSIERS van de gemeente bleken daarbij opmerkelijke lacunes te vertonen, diverse aanvragen zijn onvindbaar of niet aanwezig. Om deze lacunes in te vullen, heeft aanvullend onderzoek plaatsgevonden door B. Hüsken van Cultuurhistorisch Bureau Hüsken en Zoon. De belangrijkste lacunes konden op die wijze worden ingevuld.

Utrecht, 2 juni/ 11 augustus 2022

J.A. van der Hoeve

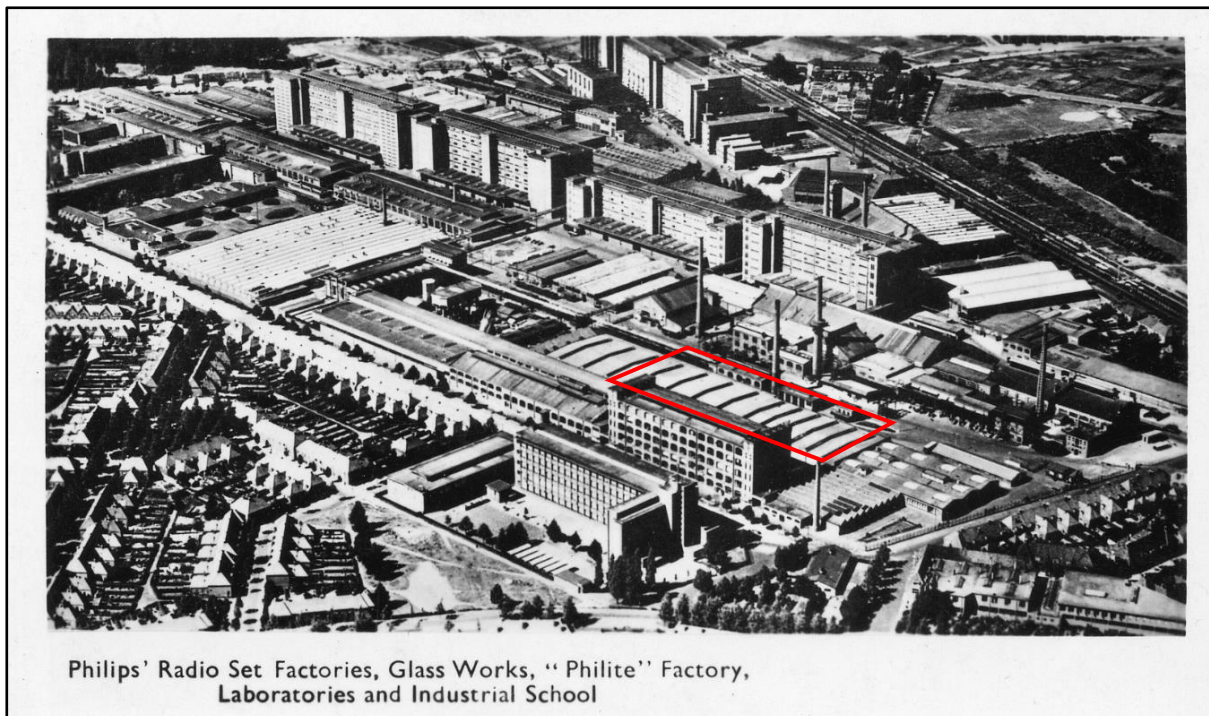
3. Bouw- en gebruiksgeschiedenis

3.1. Ontwikkeling van Strijp S

Strijp S of Strijp I¹ is het Philip-fabrieksterrein vlak ten westen van de stad Eindhoven, dat in eerste instantie gebruikt werd als ‘overloopgebied’ van het eerste fabrieksterrein van Philips bij het stadscentrum (terrein E, Emmalaan).

Het eerste gebouw op het terrein van Strijp S was de glasfabriek, die in enkele bouwfases tot stand is gekomen vanaf 1915. Naast deze glasfabriek zijn diverse fabrieksgebouwen met ondersteunende functies tot stand gekomen, waaronder de karton- en papierfabriek. In 1920 volgde de bouw van een garagegebouw, gelegen tegen de spoorlijn (gebouw SB). De zuidwesthoek van Strijp S huisvestte vanaf het begin van de jaren twintig het natlab – natuurkundig laboratorium – en een proeffabriek. Dit complex is meermalen uitgebreid (1922-‘42). De rest van het terrein werd vanaf het midden van de jaren twintig in gebruik genomen door een nieuw gestichte radiofabriek, waarvan de betonnen productiegebouwen SK (1927), SAN (1929) en SBP (1930) nog bestaan. Deze gebouwen zijn onderdeel van de ‘Hoge Rug’, de kerngebouwen van de radiofabriek. In 1942 vond een uitbreiding van de Hoge Rug plaats met het veemgebouw (gebouw SDM). Tot de ‘Hoge Rug’ behoorde ook het gebouw SL (1928), dat is gesloopt in 1989-‘90. Ter weerszijden bevonden zich diverse gebouwen met ondersteunende functies. De meest prominente daarvan was het Philite- of Klokgebouw (gebouw SA, 1928 en 1929). In dit betonnen gebouw werden een kunststof gefabriceerd dat onder meer diende als behuizing van de radio’s, genaamd Philite (een variant van bakeliet). De radiofabriek van Philips was één van de grootste ter wereld.

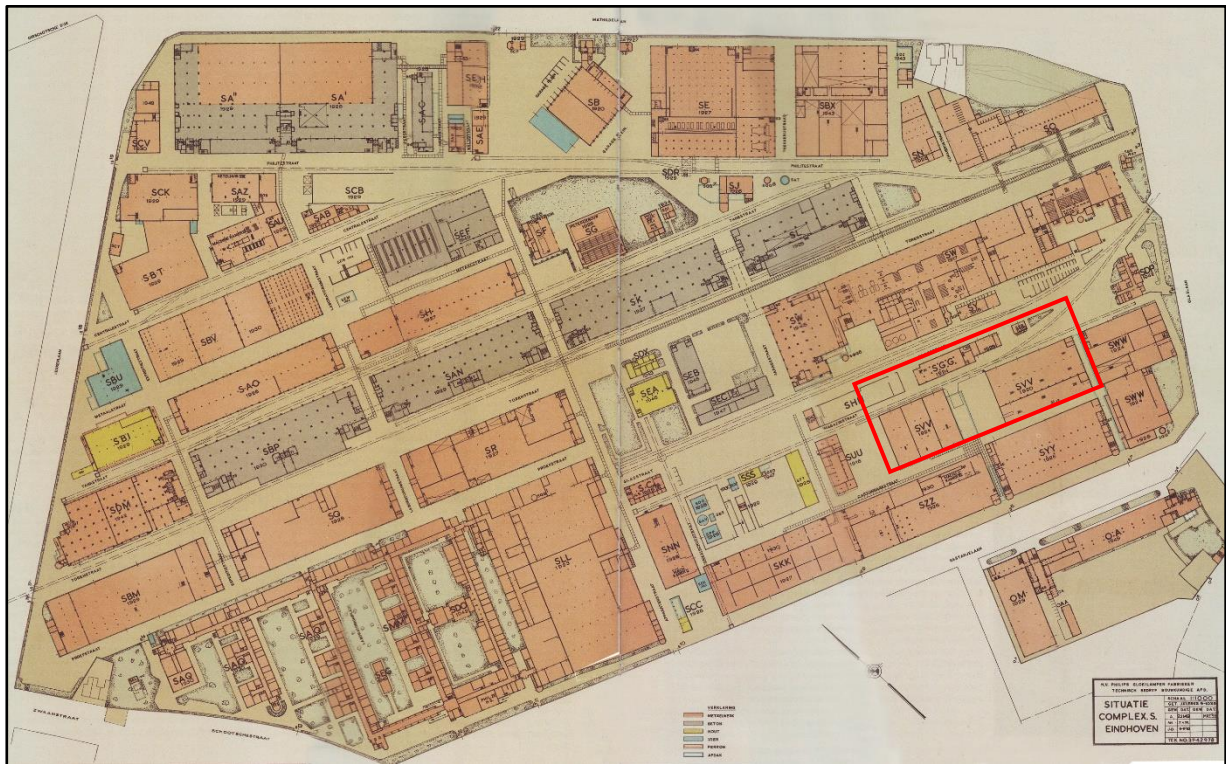
Strijp S was kort voor de Tweede Wereldoorlog vrijwel geheel volgebouwd.

Luchtfoto van Strijp S, ansichtkaart uit circa 1940 (collectie auteur). De locatie van de latere TV-fabriek SFH is met een rode rechthoek aangeduid.

¹ Van der Hoeve & Kamphuis 2000, Van Onna 2002 & Van der Hoeve 2008.

Eindhoven is in de Tweede Wereldoorlog meerdere malen getroffen door bombardementen. De meest heftige aanval was het RAF-bombardement van 6 december 1942. Daarbij werd ook het Philips-complex op Strijp S werd stevig getroffen. De getroffen gebouwen zijn zoveel mogelijk hersteld, enkele zijn kort na de Tweede Wereldoorlog vernieuwd. Een deel van gebouw SVV – waar nu gebouw SFH staat – is daarna niet herbouwd, zo blijkt uit vergelijking van de foto uit 1940 en de gebiedsplattegrond uit 1953. Het kopeind van het glasgebouw is kort na de oorlog vervangen door een hoogbouw (gebouw SWA, 1948). Verder hebben enkele modernisering op het terrein plaatsgevonden, vanwege aanpassingen in de productie en logistiek.

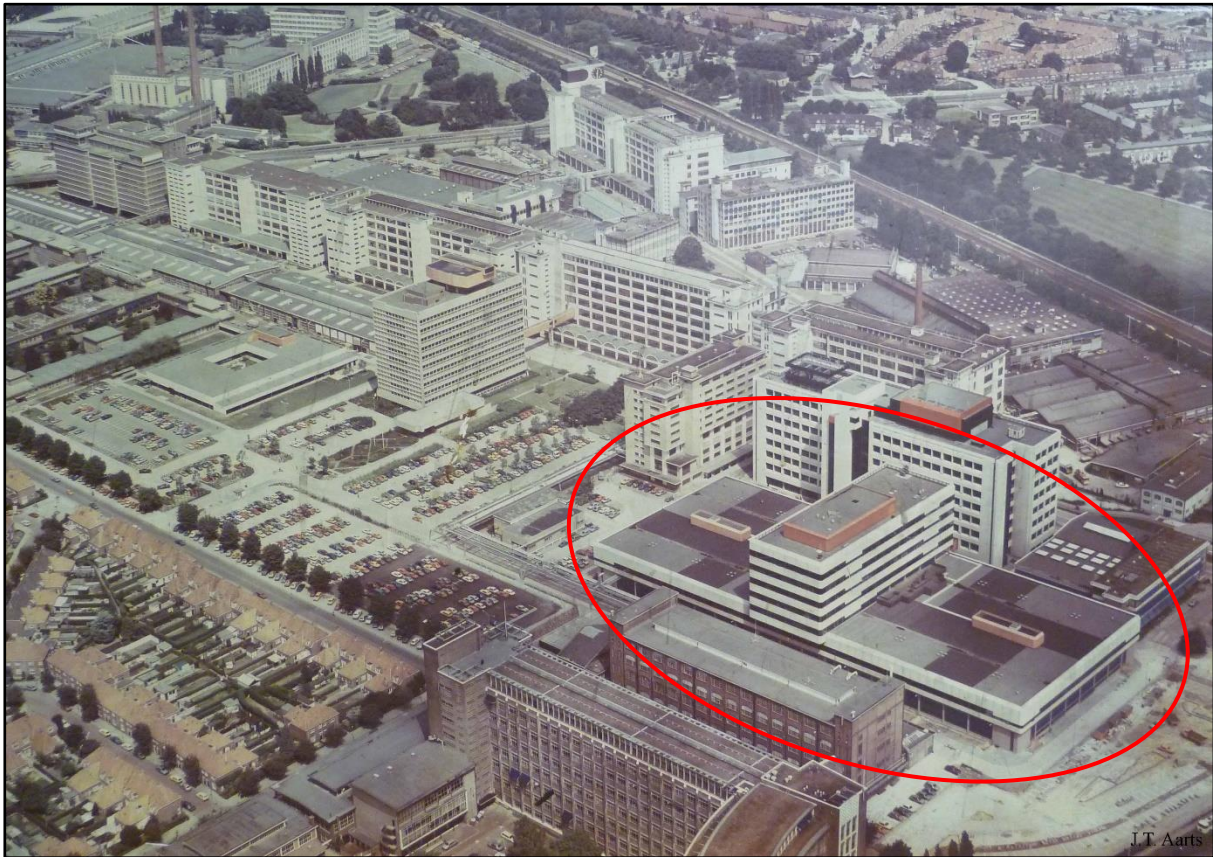
Plattegrond van het fabrieksterrein Strijp S in 1952 met aanduiding van de bouwtypologie en bouwjaar van de gebouwen (Van Onna 2002, pag. 142-143). Het rode kader markeert de locatie van het latere gebouw SFH. In 1952 stond daar gebouw SVV. Gebouw SVV was voor de Tweede Wereldoorlog groter; het is niet volledig herbouwd na de verwoestingen in die periode.

3.2. Reorganisatie in Hoofdindustriegroepen (HIG's Audio en Video)

Na de Tweede Wereldoorlog was het fabrieksconcern van Philips opgedeeld in Hoofd-Industrie-Groepen (HIG's), die elk het beheer hadden over de ontwikkeling, productie en marketing van een specifieke produktgroep.² Volgens een overzicht uit 1947 was er in Eindhoven sprake van acht HIG-'s, genaamd Aanverwante Bedrijven, Apparaten, Electro Acoustiek (ELA), Electronenbuizen, Licht, Producten voor Industriële Toepassing (P.I.T.), Röntgen en andere medische apparaten en uitwendige verbrandingsmotoren. De HIG Apparaten behartigde de productie van radio-toestellen, luidsprekers, condensatoren, weerstanden en transformatoren, rijwielverlichting, handdynamo's, scheerapparaten Infraphil-apparaten (warmte-lampen). Op Strijp S was deze HIG gehuisvest in de een aantal gebouwen van de 'Hoge Rug' (gebouwen SBP, SAN, SK en SL) en een reeks gebouwen aan weerszijden daarvan (gebouwen SQ, SR, SAO en SH).

² SOBE 1977 & <https://nl.wikipedia.org/wiki/Hoofdindustriegroep>

De enorme industriële expansie van Philips in de jaren vijftig van de 20ste eeuw leidde tot steeds verdergaande opdeling en specialisatie van de hoofdindustriegroepen. Zo werd de meer gespecialiseerde HIG RGT (Radio, Grammofoon en Televisie) in 1958 afgescheiden uit de HIG Apparaten. Uit de HIG RGT volgde in 1973 de afsplitsing van de HIG's Audio en Video. Deze waren speciaal gericht op de audio- en videoapparatuur voor de consumentenmarkt.

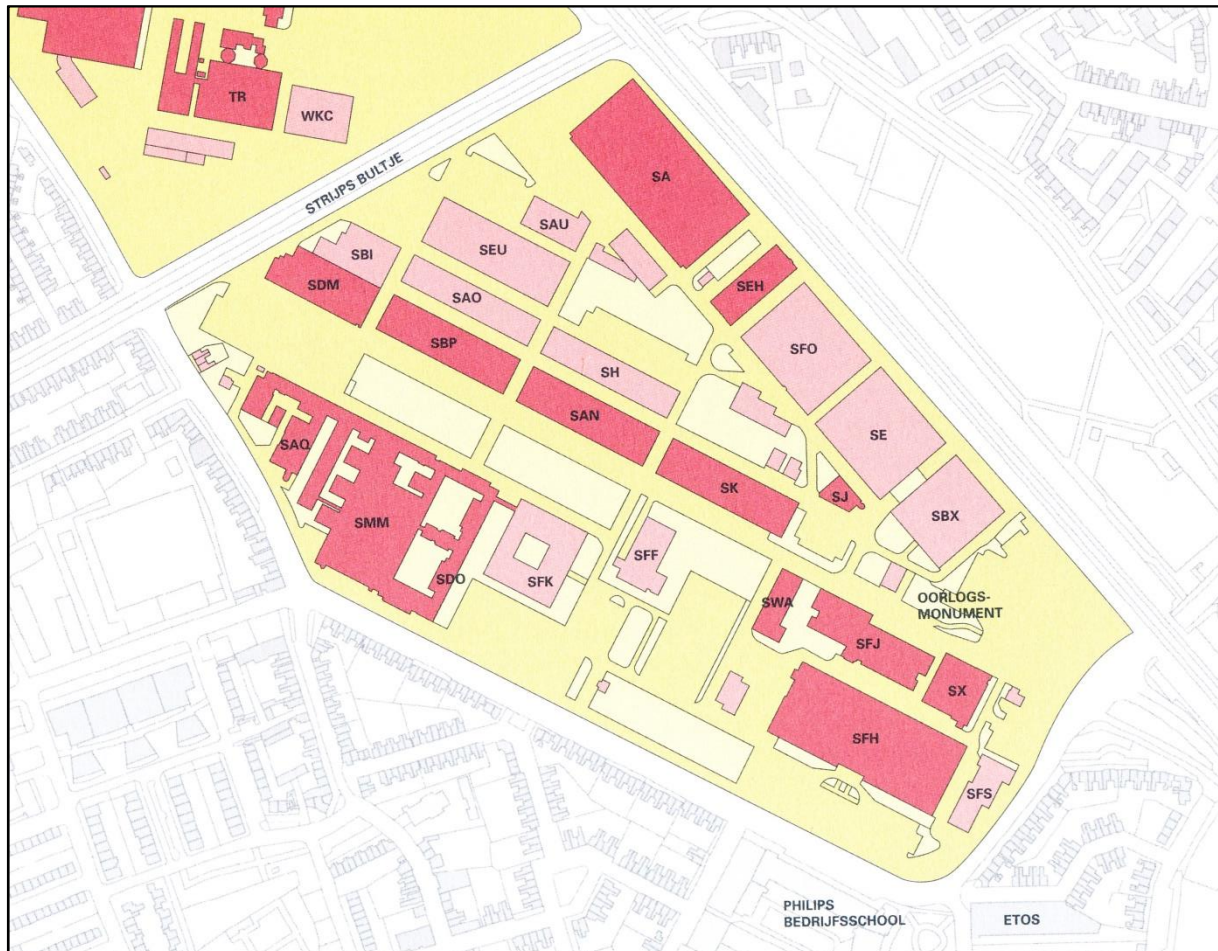
Luchtfoto van het zuidoostelijke deel van Strijp S in 1979, kort na de voltooiing van de gebouwen SFJ en SFH (foto: Wikipedia, Hans Aarts).³ Gebouw SFH is aangeduid met een cirkel. Pal naast dit gebouw staat nog de kartonfabriek. Deze is korte tijd later gesloopt voor een uitbreiding van het aantal parkeerplaatsen.

3.3. Reorganisatie Strijp S vanaf circa 1970

De aanpassingen en modernisering in de jaren veertig en zestig konden niet verhinderen dat de gebouwen op Strijp S gaandeweg steeds minder voldeden aan de eisen van de productie. Ook werden steeds meer nieuwe producten gemaakt, die elk een eigen productieproces vroegen. Daarom bouwde Philips – vooral buiten Eindhoven – nieuwe fabrieken en grootschalige fabriekscomplexen. Eindhoven werd steeds meer het kennis- en ontwikkelcentrum van Philips. Dat leidde in 1971 tot een saneringsplan voor Strijp S ten behoeve van de Hoofdindustriegroep RGT, later de HIG's Audio en Video. Binnen Eindhoven was deze HIG RGT voornamelijk gevestigd op Strijp S. De eerste stap in de sanering was de sloop van enkele oude gebouwen ten westen van het glasgebouw (gebouw SW en SWA) en de bouw van een nieuw hoofdkantoor in de periode 1972-'75 (gebouw SFF). Dit nieuwe hoofdkantoor was bestemd voor de technische en commerciële directie, evenals de commerciële- en technische kantoorafdelingen. Rondom dit gebouw werden parkeerplaatsen ingericht. Dit was noodzakelijk

³ https://nl.wikipedia.org/wiki/Strijp-S#/media/Bestand:Strijp-s_1979.jpg

omdat steeds meer werknemers met eigen auto's kwamen. Na voltooiing van gebouw SFF, konden de oude gebouwen op Strijp verbouwd, heringericht of gesloopt worden. Deze gebouwen waren oorspronkelijk opgezet voor de productie van radio's, maar geleidelijk aan steeds meer ingenomen door kantoren, laboratoria en ontwikkelafdelingen. Eind jaren zeventig moesten de oude glasfabriek en aangrenzende gebouwen plaatsmaken voor grote nieuwe gebouwen voor de HIG's Audio en Video, de TV-fabriek of TV-montagefabriek (gebouw SFH, 1977) en het videolab (gebouw SFJ, 1979). Door te kiezen voor hoogbouw kon het verkeers- en parkeerprobleem worden opgelost. In eerste instantie bleef het fabrieksgebouw voor de productie van karton (gebouw SYY) nog staan, maar omstreeks 1985 is ook dat gebouw gesloopt ten gunste van parkeervoorzieningen.

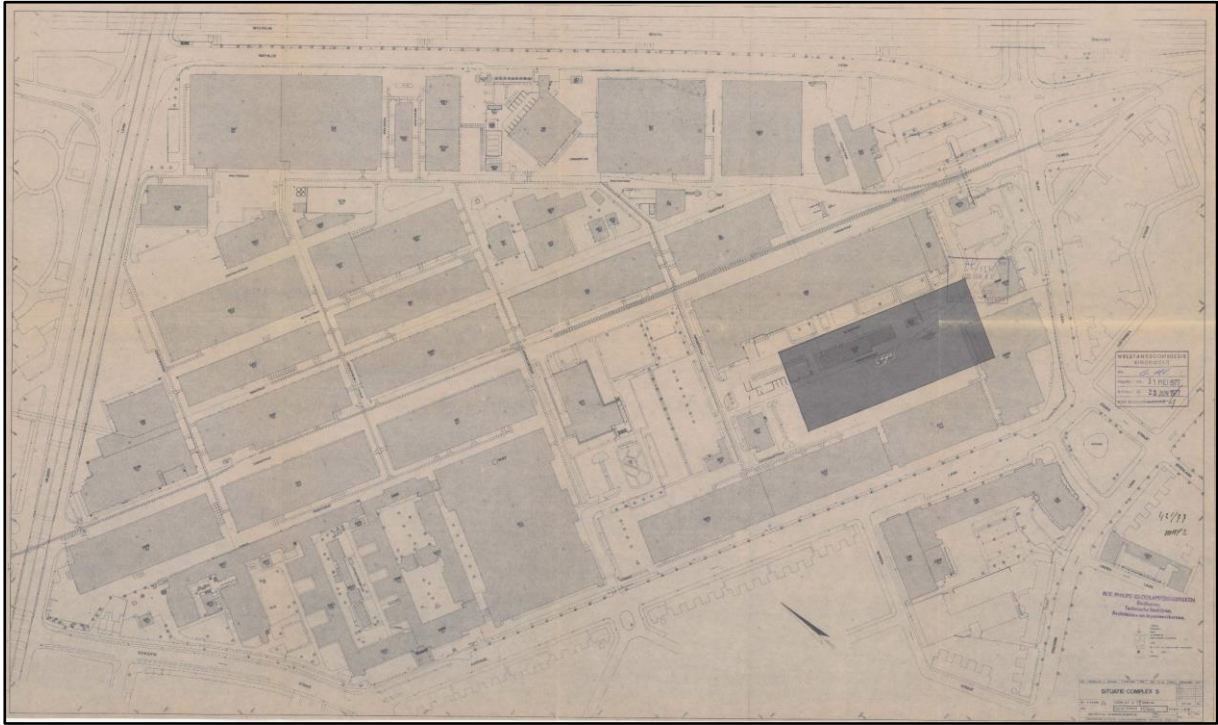

Plattegrond van Strijp S in 2002 (Van Onna 2002, pag. 8).

3.4. Bouw van gebouw SFH (1977-'78)

De TV-fabriek (gebouw SFH) is in 1977 ontworpen door het Architecten- en Ingenieursbureau van de NV Philips Gloeilampenfabriek, het eigen bouw bureau van Philips. Het gebouw was niet bedoeld voor de productie van TV's, maar montage, testen en ontwikkeling. Het gebouw bestaat uit een grote tweelaags onderbouw (begane grond, tussenverdieping en eerste verdieping), die in het midden is voorzien van een hoogbouw (tweede tot zesde verdieping). De begane grond van de onderbouw bevatte ruimten voor de aan- en afvoer, magazijnen en een pakkerij. De tussenverdieping en eerste verdieping bevatte voornamelijk montageruimten. De tweede verdieping – alleen in de hoogbouw – bevatte een kantine, gecombineerd met kantoorruimten. De derde verdieping had een laboratorium en werkplaats, de vierde verdieping

ontwerpruimte en laboratorium en de vijfde verdieping meetruimten. Op al deze verdiepingen bevonden zich ook kantoren. De zesde verdieping was geheel opgedeeld in kantoren. Anders dan bij de gebouwen SFF (voormalige hoofdkantoor) en SFJ (videolab) van dezelfde Hoofdindustriegroep was het architectenbureau Bakker en Bakker BV niet bij het ontwerp betrokken, vermoedelijk omdat dit gebouw een minder prominente positie en functie had.

Situatietekening van het geplande gebouw SFH (1977_0421 Advies Welstand bestektekening situatie geplande gebouw niet accoord). Voor de bouw moesten de gebouwen SGG (1924), SEE (1925), SVV (1920 en 1924) en SWW (1916) gesloopt worden. Deze tekening hoort bij het ontwerp van mei 1977, dat bij de behandeling door de Welstandscommissie een negatief advies heeft gekregen van de Welstandscommissie. Het negatieve advies betrof overigens niet de situering.

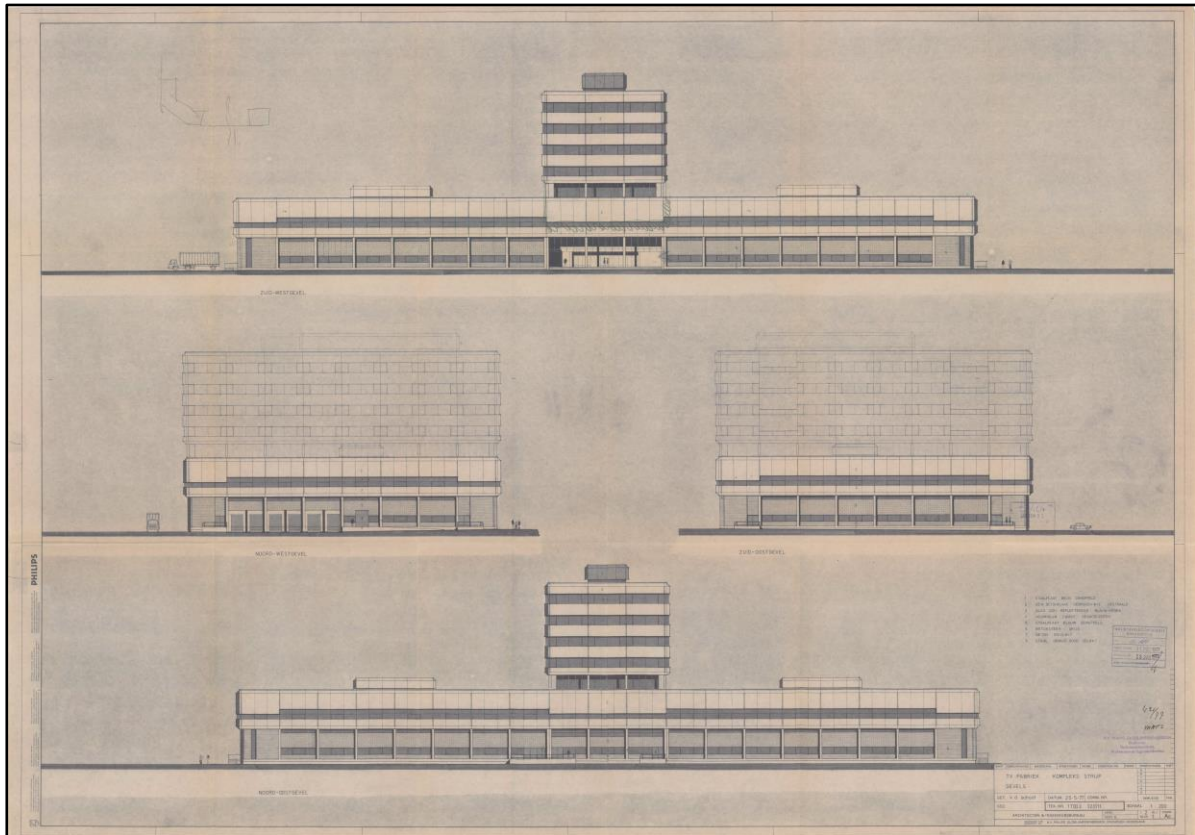
De plattegrond en lay-out van gebouw SFH waren gebaseerd op functionele en logistieke overwegingen; deze hebben het ontwerp ‘ruimtelijk en programmatisch sterke beperking opgelegd’.⁴ Het ontwerp van 25 mei 1977 is op 23 juni voorgelegd aan de Welstandscommissie. Het advies was negatief op grond van de volgende overwegingen:⁵ *‘Plan wordt mede aan de hand van een maquette toegelicht door de heer Ir. J. de Wilde. Aangezien het hier een in verschillende stadia uit te voeren renovatieplan van een industriecomplex betreft en voor dit onderdeel van de renovatie diverse bedrijfstechnische eisen zijn gesteld, zijn de ontwerpen ruimtelijk en programmatisch sterke beperking opgelegd.*

De commissie oordeelt het ontworpen gebouw erg symmetrisch en derhalve uit een oogpunt van welstand niet aanvaardbaar. Gegeven de symmetrie, die bedrijfstechnisch nodig lijkt, kan het ontwerp aanvaardbaar worden, indien de langgerekte onderbouw wordt doorbroken en wel door de hoogbouw architectonisch zo diep mogelijk in de onderbouw door te laten lopen en deze hoogbouw aan de zuidwestgevel een halve traveemaat voor het gevelfront van de

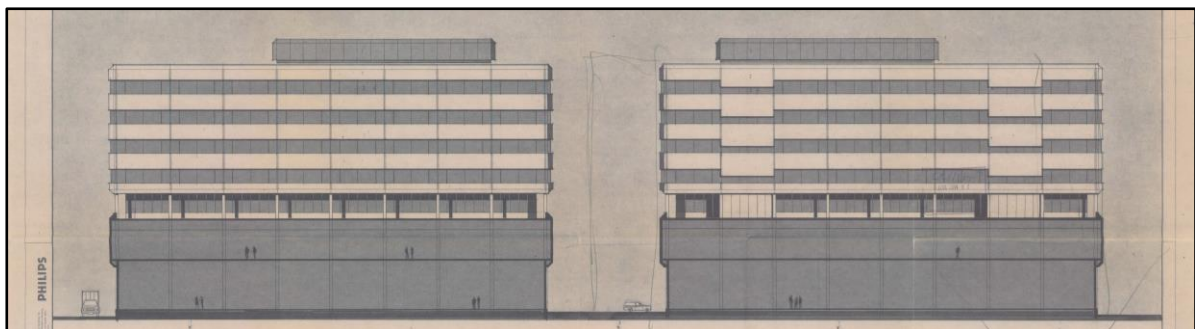
⁴ Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Advies welstand.

⁵ Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Advies welstand.

onderbouw uit te laten steken; daardoor wordt ook de ingangspartij duidelijker geaccentueerd. Bij deze oplossing dient het 'glasvlies' van de cantine te worden gewijzigd.'

Eerste gevelontwerpen van 25 mei 1977, tekening Architecten- & Ingenieursbureau (gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Advies Welstand blad 32_011-1 bestektekening gevels niet accoord).

Eerste gevelontwerpen van de hoogbouw van 25 mei 1977, tekening Architecten- & Ingenieursbureau (gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Advies Welstand blad 32_011-2 bestektekening gevels niet accoord). De hoogbouw is rondom vrijgehouden van de onderbouw door een terugliggende vensterzone. De welstandscommissie bepleitte om de hoogbouw in de voorgevel meer als accent voor de entree te benutten.

Mede op basis van het advies van de commissie, heeft een verdere uitwerking van het ontwerp plaatsgevonden tussen augustus en oktober 1977. Het college van B&W verleende op 2 november 1977 vergunning voor de bouw.⁶ Aansluitend zijn de constructieberekeningen ter controle aangeleverd door de betrokken aannemer BV Aannemersbedrijf v.h. Boele & Van

⁶ Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit B&W 02-11-1977.

Eesteren uit Den Haag.⁷ Uit deze stukken valt op te maken dat het gebouw in constructieve opzet uit drie delen bestaat, onderling gescheiden door dilatatievoegen. Deze dilataties liggen ter weerszijden van de hoogbouw in het midden van de fabriek.⁸ De prefab betonnen gevelelementen zijn getekend en geleverd door Basto Beton BV uit Oudenbosch.⁹ Deze tekeningen zijn in november 1978 gecontroleerd en goed bevonden door de gemeente.

De onderbouw heeft op de eerste verdieping een overspanning van stalen vakwerkspanten, geleverd en berekend door de firma Lubbers' Constructiewerkplaats en Machinefabriek Hollandia BV uit Krimpen aan den IJssel.¹⁰ De lichtgewicht dakplaten zijn geleverd door Durox gasbeton.¹¹

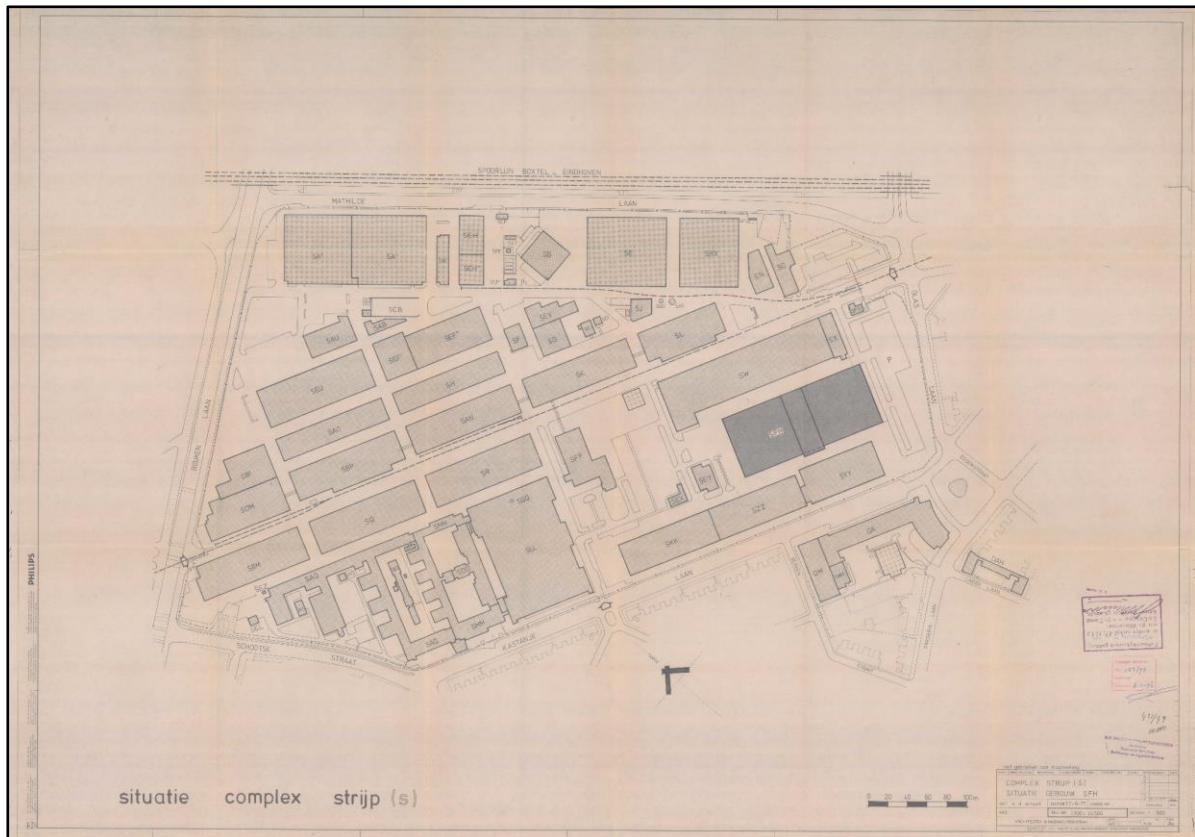
⁷ https://nl.wikipedia.org/wiki/Boele_%26_Van_Eesteren: De aannemersfirma Boele & Van Eesteren ontstond in 1906 door fusie van de aannemersbedrijven van Balten van Eesteren en Leendert Boele. Het bedrijf specialiseerde zich op utiliteitsbouw, zoals fabrieksgebouwen te Rotterdam en een elektriciteitscentrale te Leiden. Grote woningbouwprojecten kwamen tot stand te Schiedam, Den Haag en Rotterdam. Na terugtreden van Boele (1918) werd het bedrijf omgezet in een Naamloze Vennootschap (1922), de N.V. Aannemersbedrijf v/h Boele & Van Eesteren. Onder die naam bouwde het bedrijf onder meer Jaarbeursgebouwen te Utrecht (1926), elektriciteitscentrales te Rotterdam en Utrecht, de Binckhorsthaven te Den Haag en fabrieksgebouwen voor de Koninklijke Hoogovens. In 1970 fuseerde Boele & Van Eesteren met Van Hattum en Blankevoort en Van Splunder tot de Stevin Groep. Tegenwoordig is het een werkmaatschappij van VolkersWessels.

⁸ Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Advies sondering.

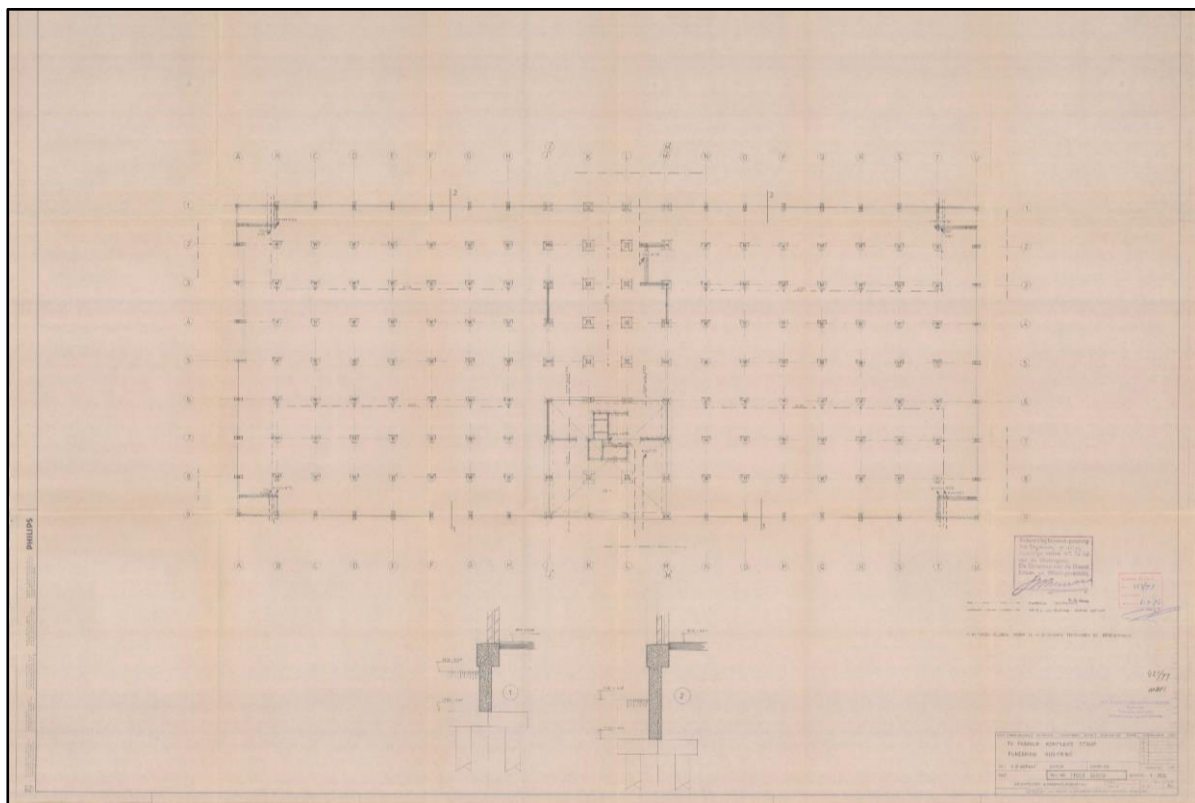
⁹ Jaarboek Heemkundige Kring Br. Christoffor 2000, pag. 75-76, Bredasche Courant 19-05-1950 (Delpher), Trouw 23-09-1971 (Delpher), Het Parool 07-04-1981 (delpher) & Algemeen Dagblad 15-04-1981. De betonfabriek Basto is kort na de Tweede Wereldoorlog door de heren Bastenmeijer en Ottevanger opgericht als de Fabriek voor Kunststeen-, Terrazzo- en Betonproducten 'Basto NV'. Aanvankelijk produceerde het bedrijf kleine betonnen objecten, zoals grafzerken en bloembakken. Al spoedig volgden prefab betonnen onderdelen voor woning- en utiliteitsbouw. In 1970 verhuisde het bedrijf naar het industrieterrein op de Oudlandsdijk in Oudenbosch, waar veel grotere producten gemaakt werden. Eén van de grootste opdrachten was de levering van betonnen elementen bij de aanleg van de metro in Rotterdam. Het bedrijf werd in 1971 overgenomen door VanderVliet-Wernink uit Amsterdam, waarna de naam gewijzigd werd in VanderVliet-Wernink, fabriek van sierbeton en gevelelementen, voorheen genaamd BASTO BV. Na een faillissement in 1980 ging de voormalige Basto onder leiding van de oud-directeur C.G. Haasnoot in gewijzigde vorm verder met betonproductie.

¹⁰ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Hollandia_\(staalbedrijf\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Hollandia_(staalbedrijf)) De firma Hollandia is in 1928 gesticht als dochter van de Amsterdamse Ballast Maatschappij, sinds 1930 onder leiding van de directeur P.J. Lubbers. Lubbers kocht het bedrijf op 1 december 1955 via een management buy-out. In 1977 volgde fusie met F. Kloos en Zonen's Werkplaatsen te Kinderdijk (Hollandia-Kloos). Nadien volgden nog overnames van Bailey te Nieuw-Lekkerland, de ZNS-bedrijven in Fijnaart, Grimbergen en Alphen aan den Rijn en Kalmar (voorheen Nelcon) te Rotterdam. Na enige reorganisaties bestaat het bedrijf nog steeds onder de naam Hollandia. Hollandia is bekend van grote staalconstructies, zoals de (tweede) Willemsbrug in Rotterdam uit 1981.

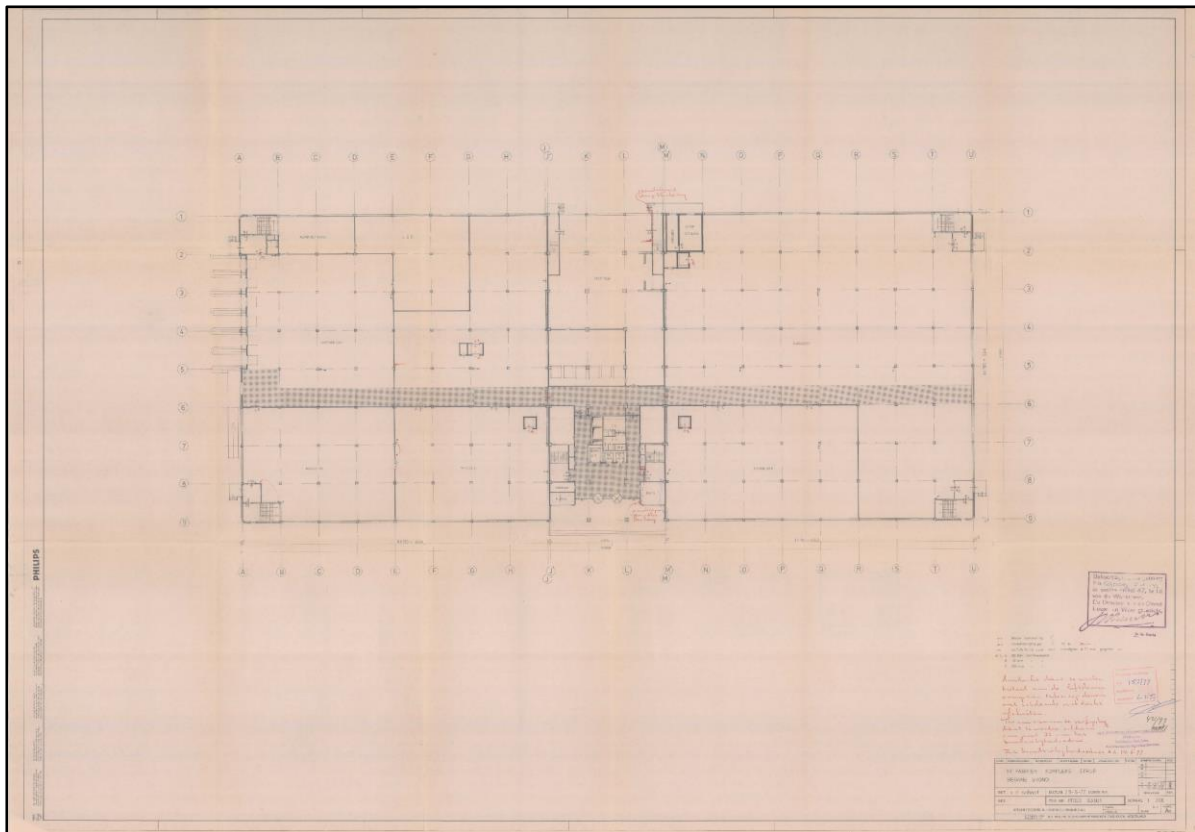
¹¹ Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Advies constructie tekening dakplaten & <https://nl.wikipedia.org/wiki/Cellenbeton#Geschiedenis>. Gasbeton is een poreus en lichtgewicht betonsoort. Bij het samenstellen van het beton wordt een toeslag bijgevoegd, die tijdens het hardingsproces vergast en belletjes vormt. De eerste fabrieksmatige productie vond in 1953 plaats in Vuren. Het bedrijf kreeg de naam *Durox Gasbeton B.V.* Het was een dochteronderneming van de Rheinisch Westfälische Kalkwerke te Dornap (een stadsdeel van Wuppertal).

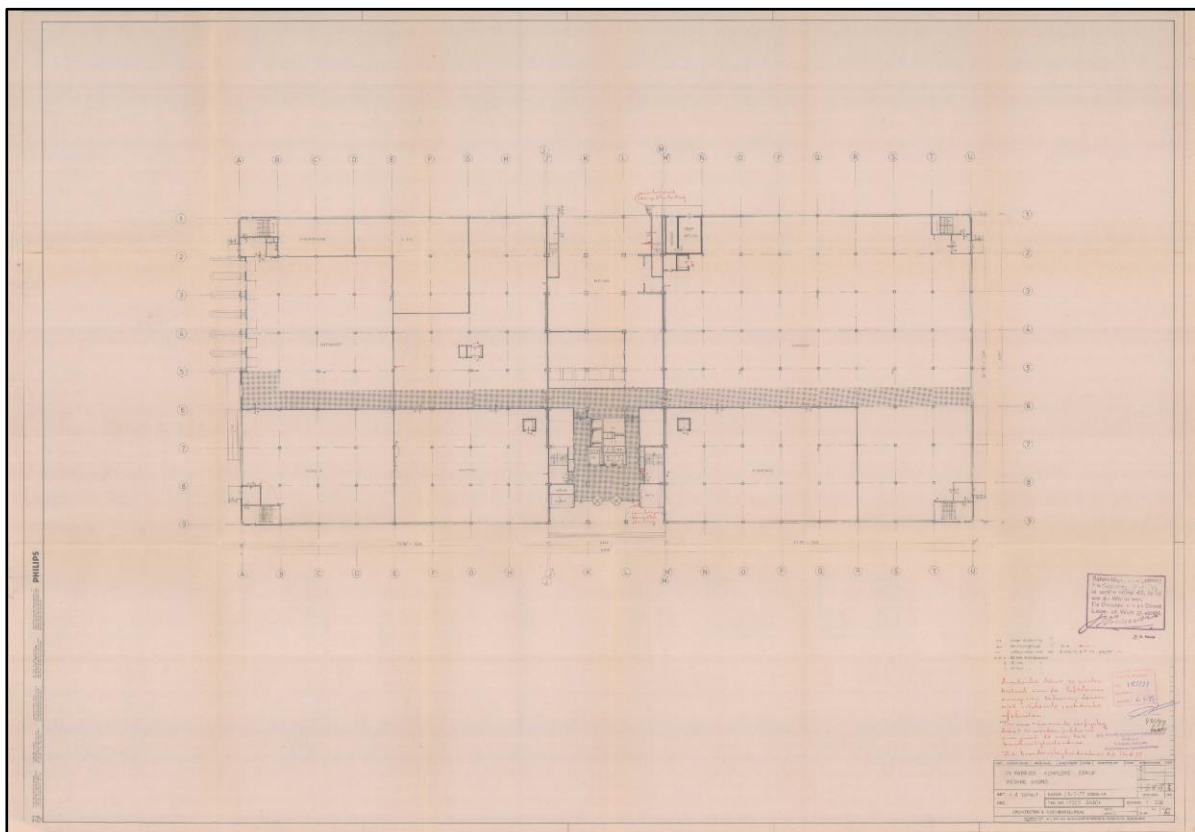
Definitieve situatietekening van het geplande gebouw SFH (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_000 situatie). Op deze tekening valt de overkraging van de hoogbouw te herkennen.

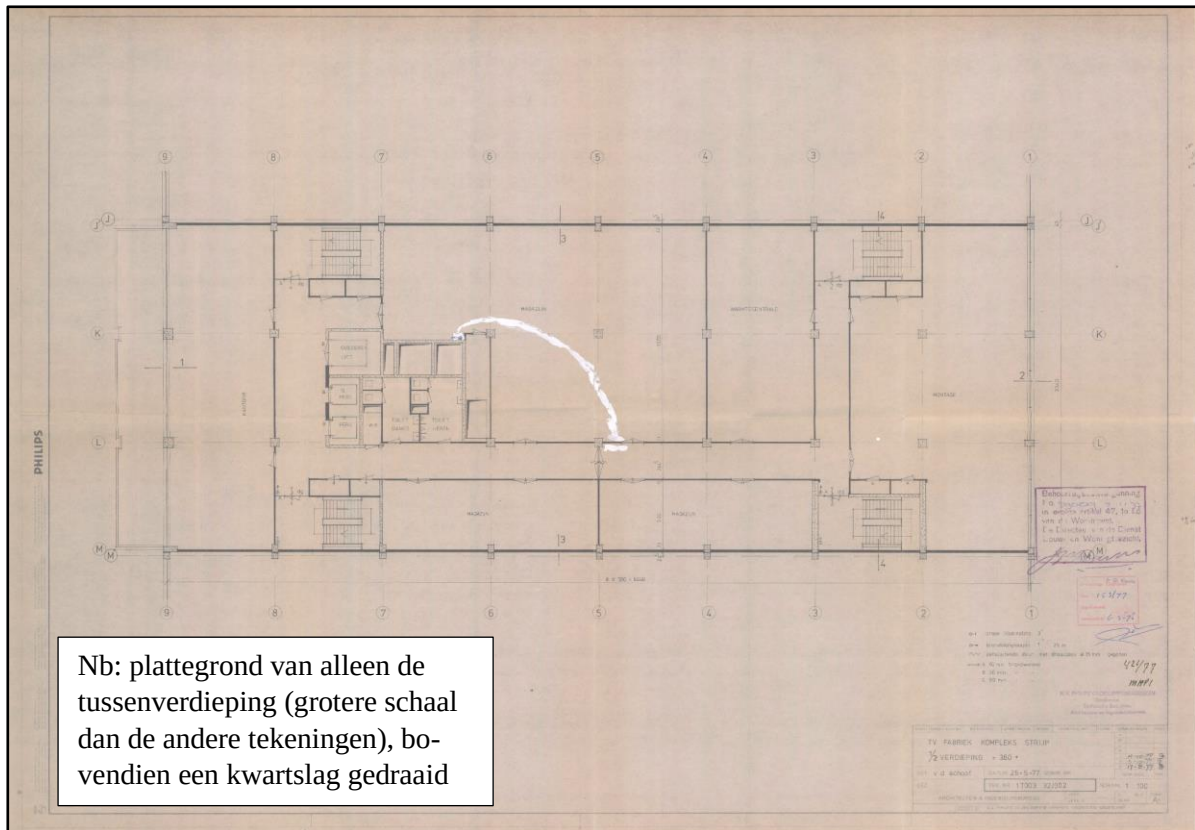
Definitieve funderingstekening (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_013 fundering en riolering)

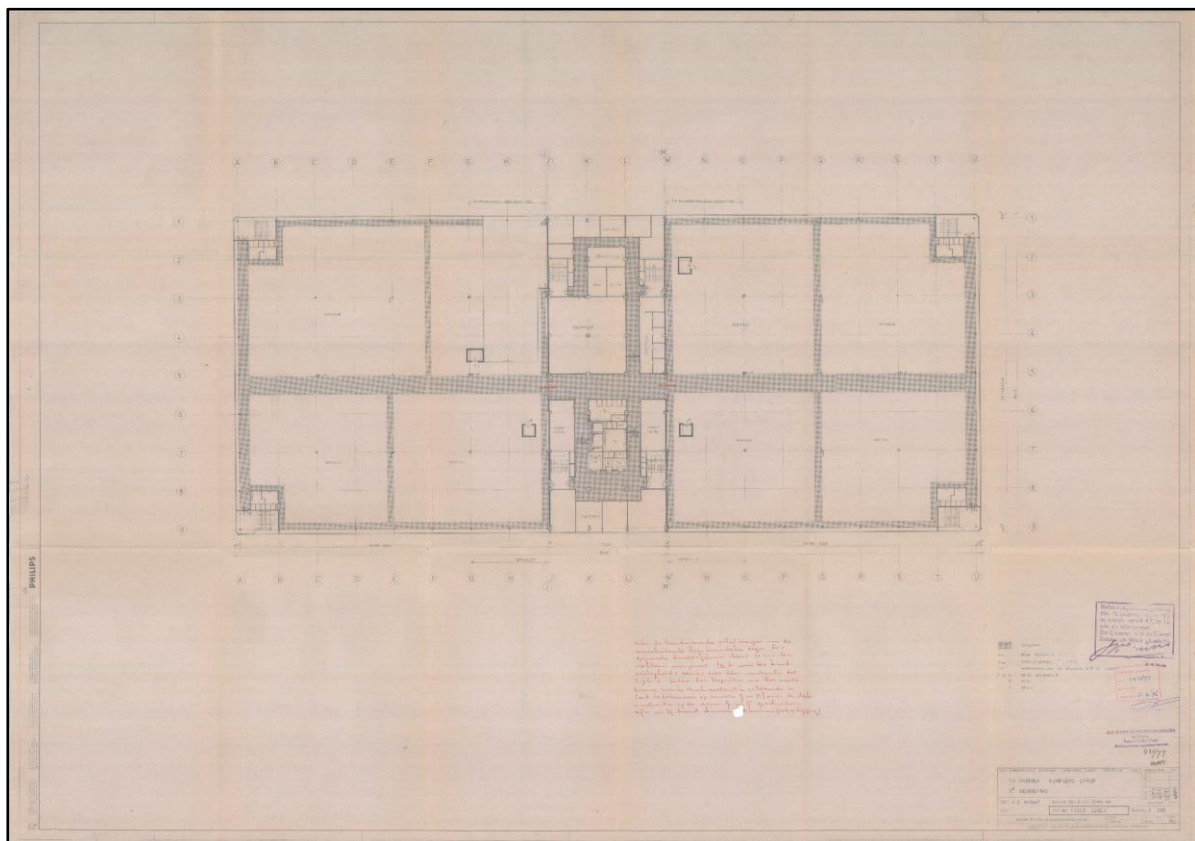
Definitieve plattegrond van de begane grond (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_001 begane grond).

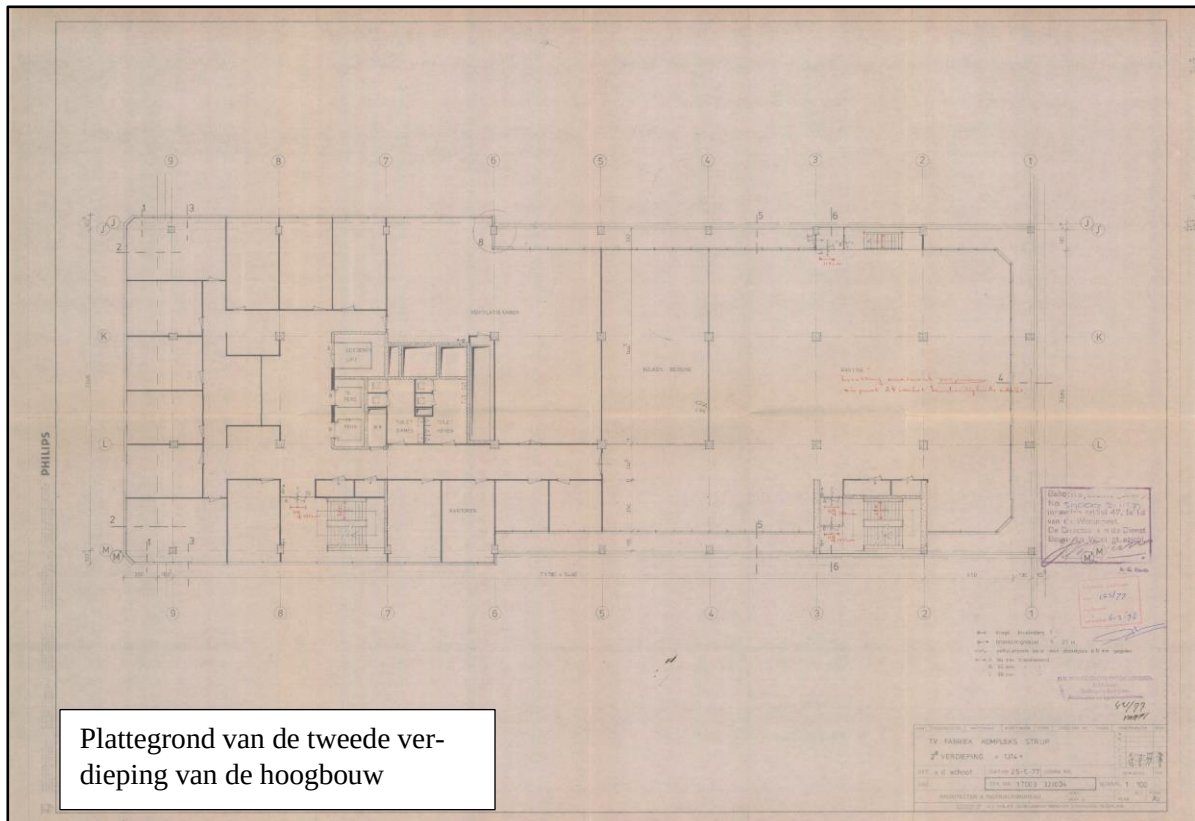
Definitieve plattegrond van de begane grond (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_001 begane grond).

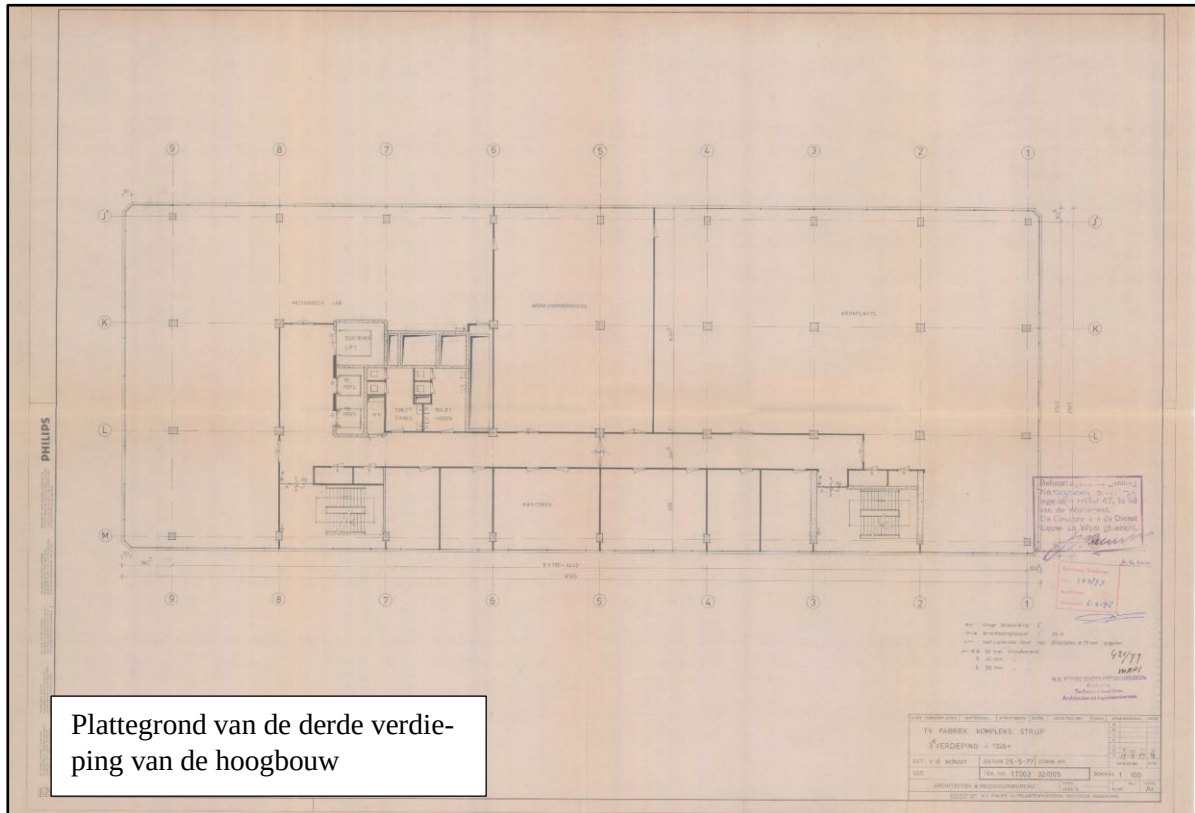
Definitieve plattegrond van de tussenverdieping op de begane grond van de hoogbouw (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_002 1_2 verdieping 3_60+).

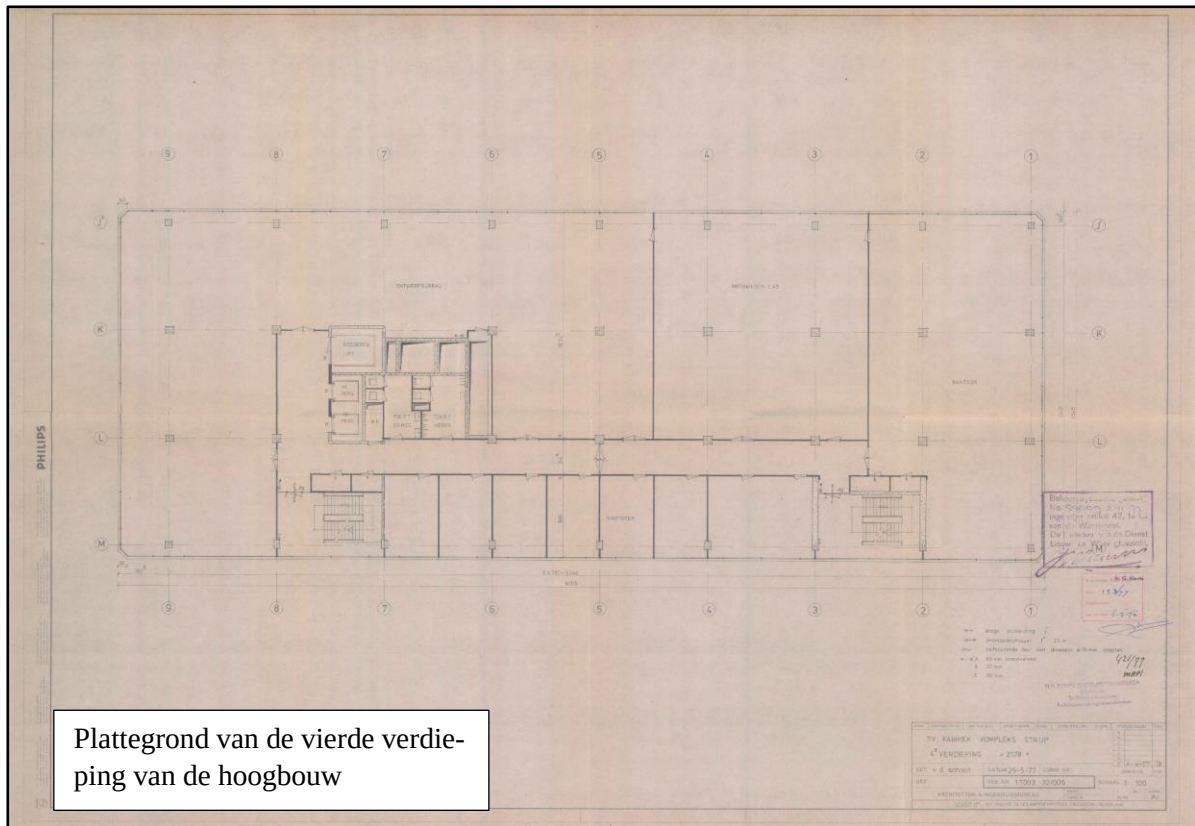
Definitieve plattegrond van de eerste verdieping (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_003 1e verdieping).

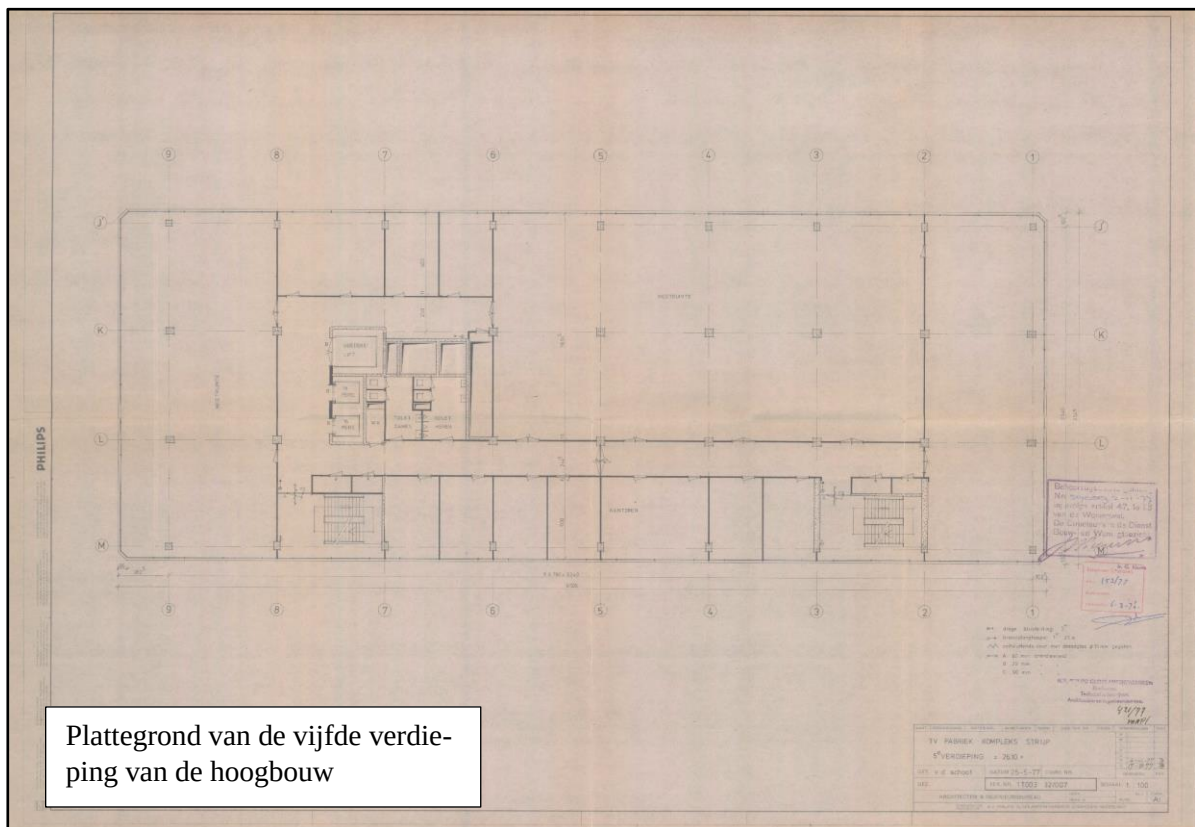
Definitieve plattegrond van de tweede verdieping van de hoogbouw (Gemeente Eindhoven, bouwdo-sier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_004 2e verdieping 13_14+).

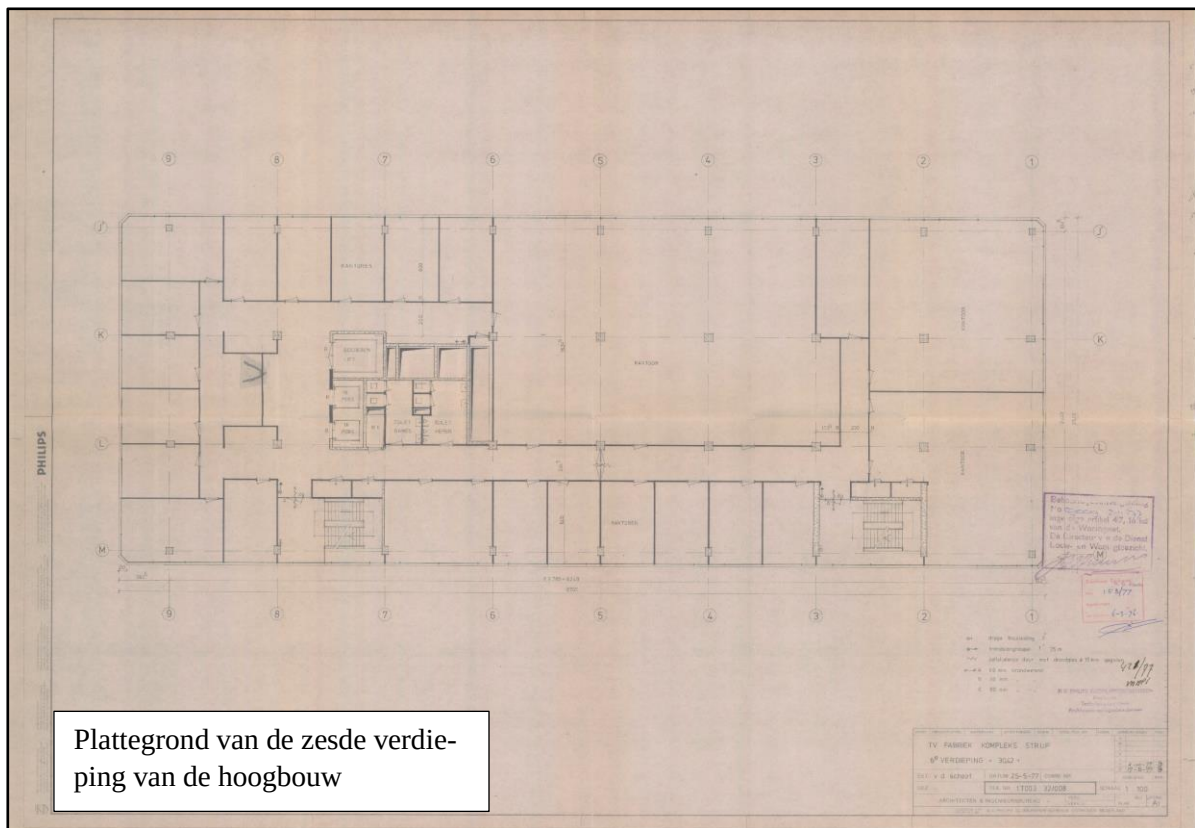
Definitieve plattegrond van de derde verdieping van de hoogbouw (Gemeente Eindhoven, bouwdo-sier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_005 3e verdieping 17_46+).

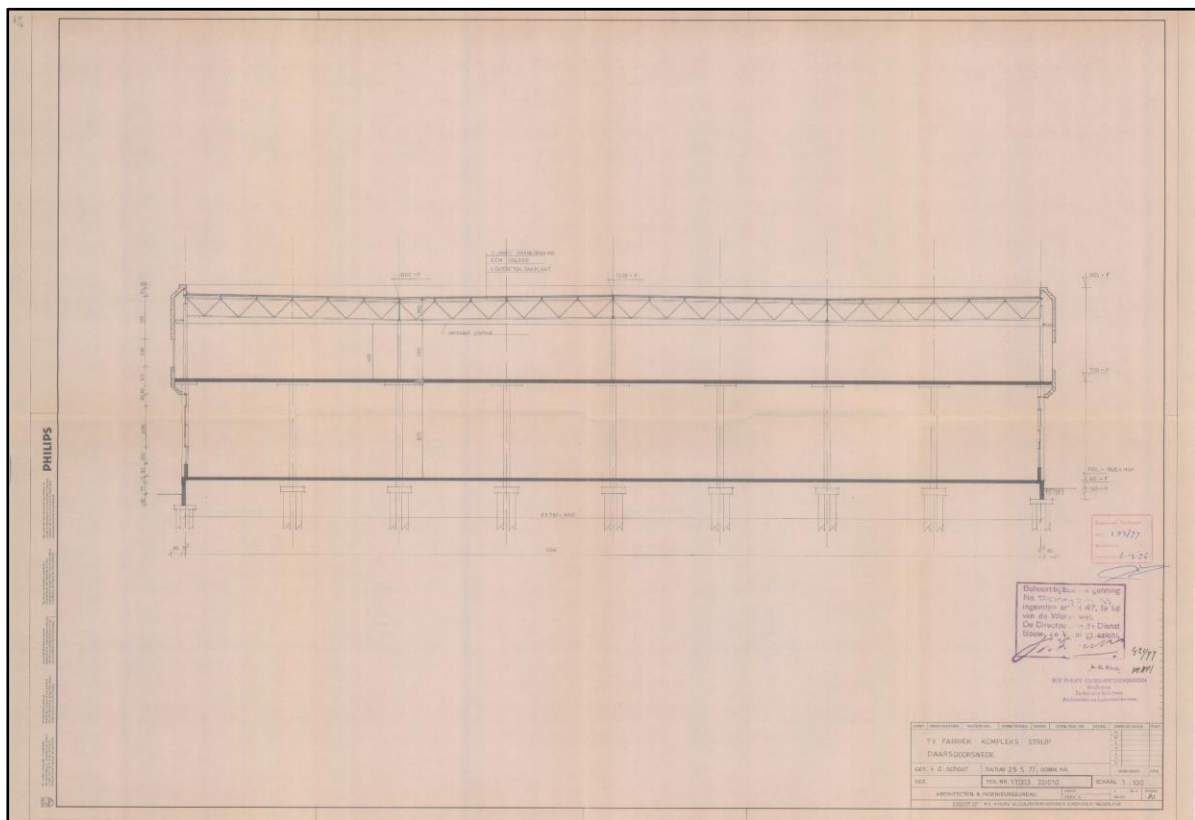
Definitieve plattegrond van de vierde verdieping van de hoogbouw (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_006 4e verdieping 21_78+).

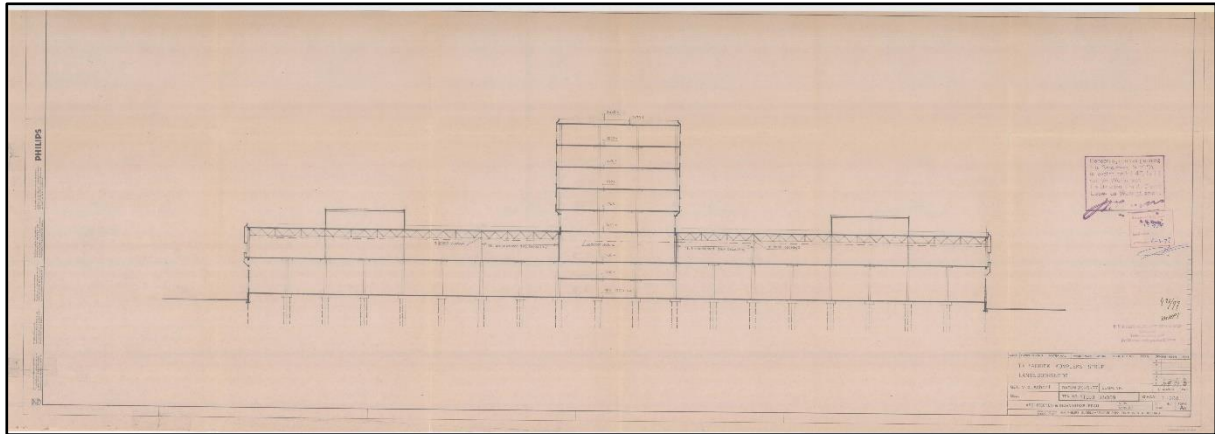
Definitieve plattegrond van de vijfde verdieping van de hoogbouw (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_007 5e verdieping 26_10+).

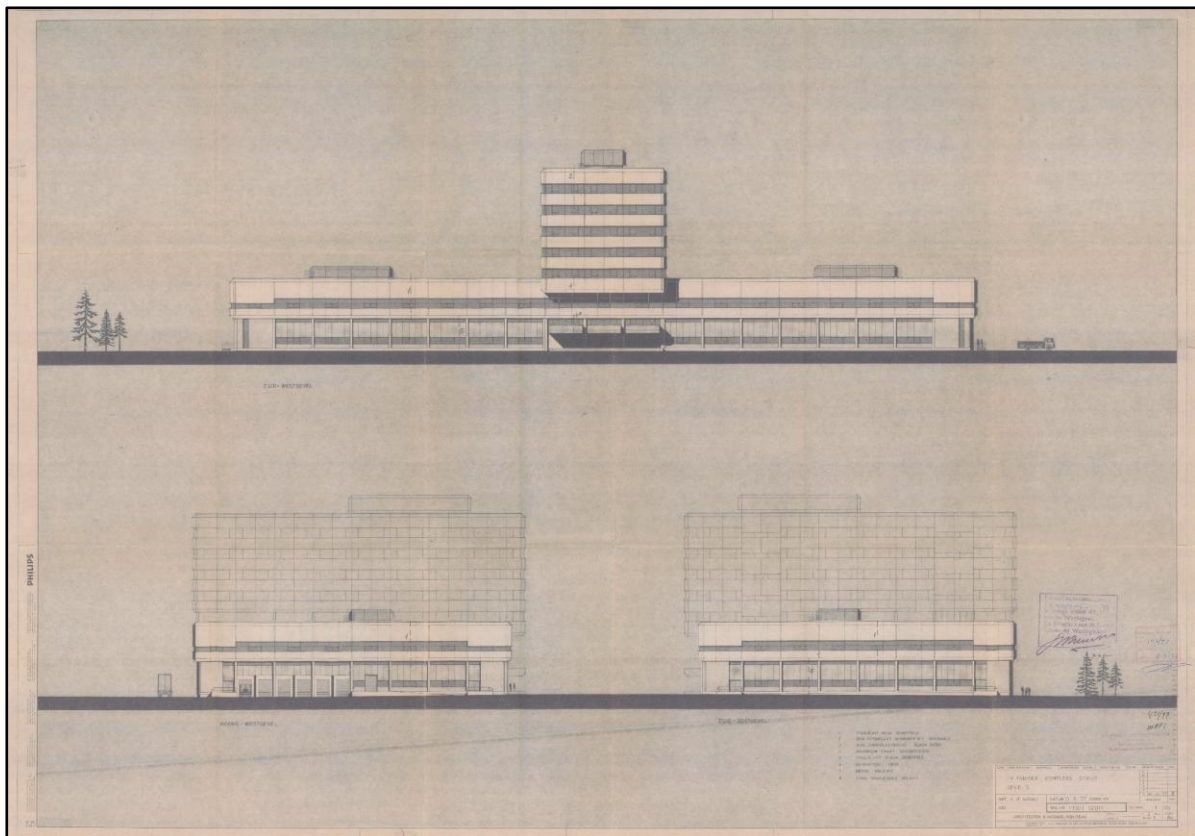
Definitieve plattegrond van de zesde verdieping (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_008 6e verdieping 30_42+).

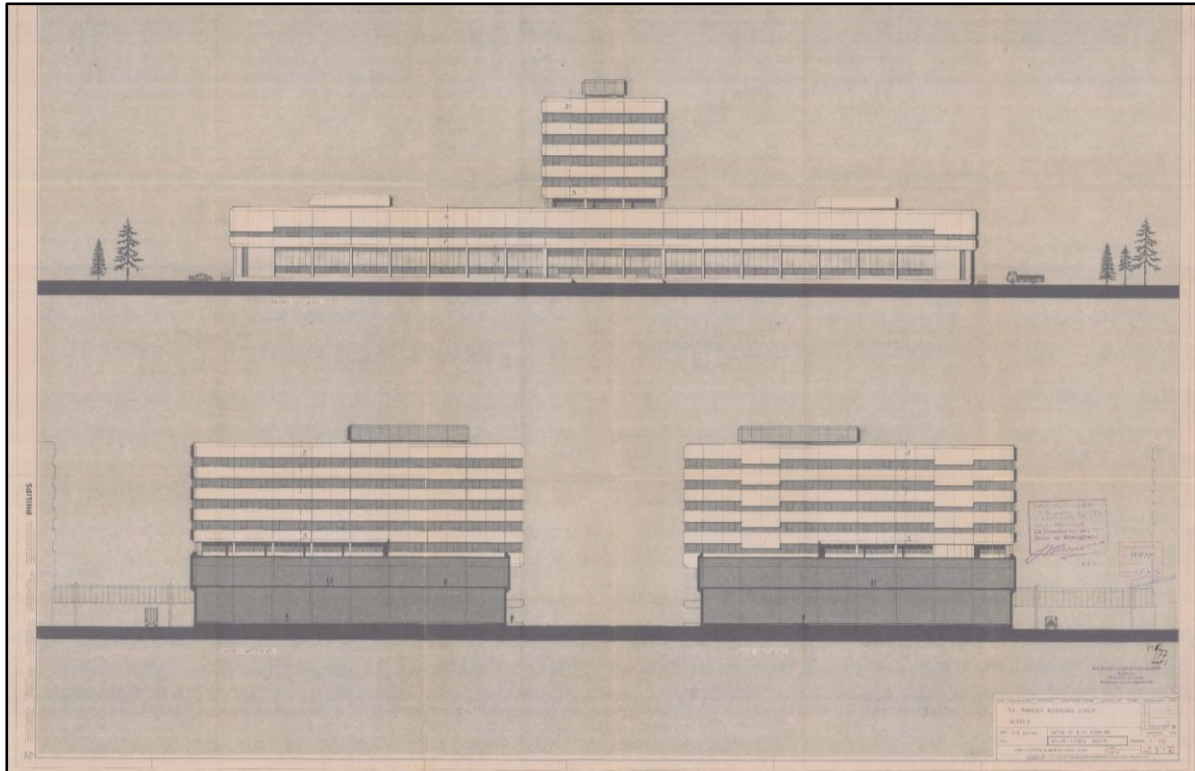
Definitieve dwarsdoorsnede over de onderbouw (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_010 dwarsdoorsnede).

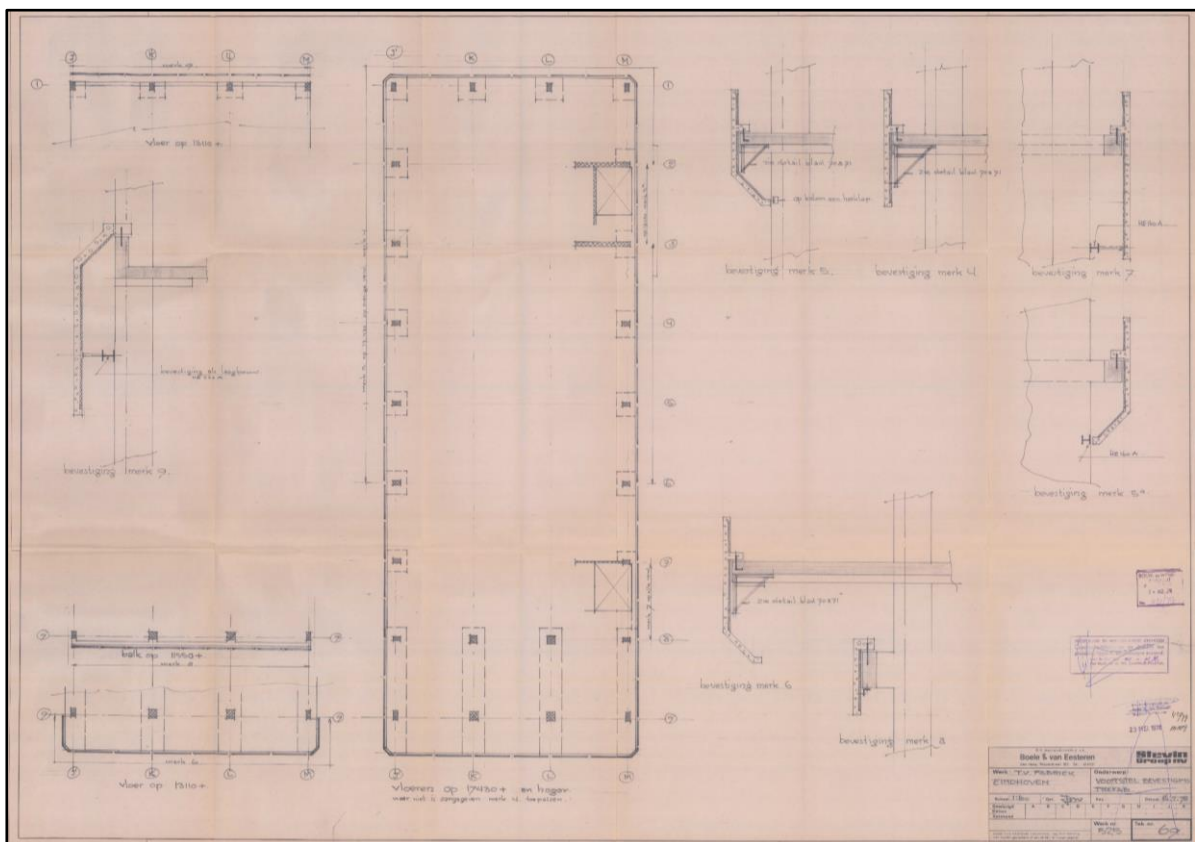
Definitieve langsdoorsnede over het gebouw (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_009 langsdoorsnede. Op deze tekening valt onder meer te zien dat de begane grond van de hoogbouw een tussenverdieping heeft.

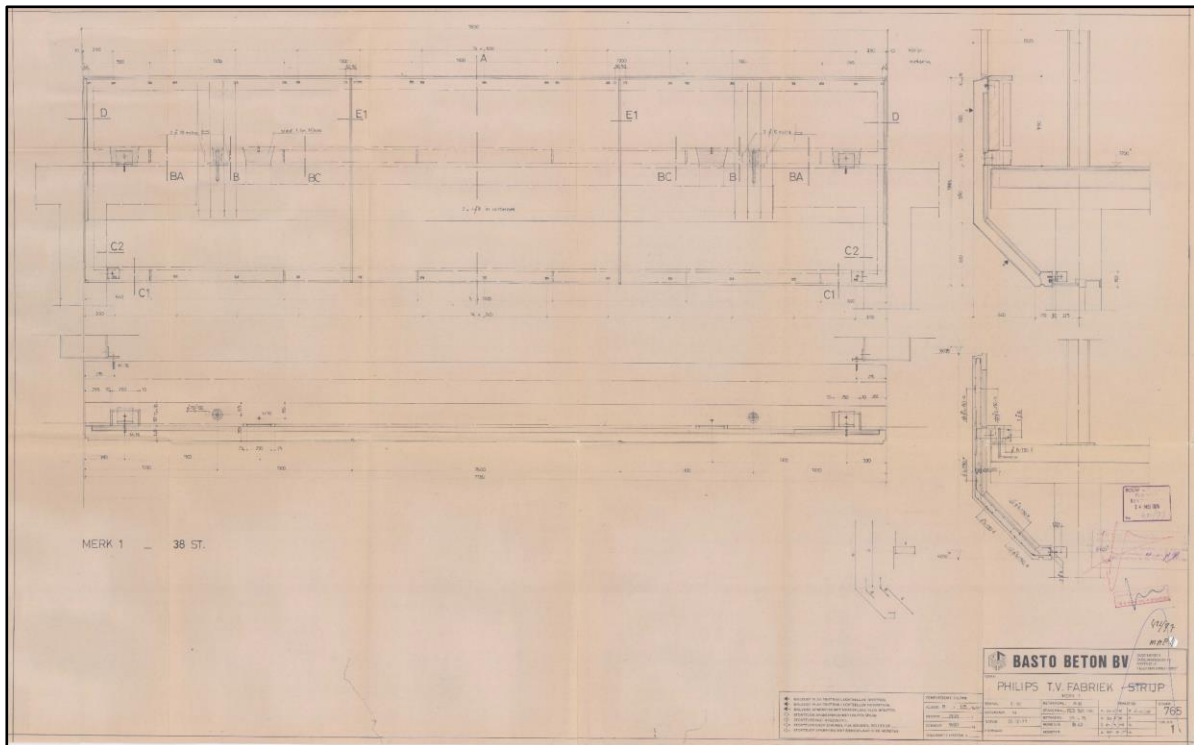
Definitief ontwerp voor de gevels (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_011-1 gevels). De gevel linksonder heeft laadperrons voor aan- en afvoer van goederen.

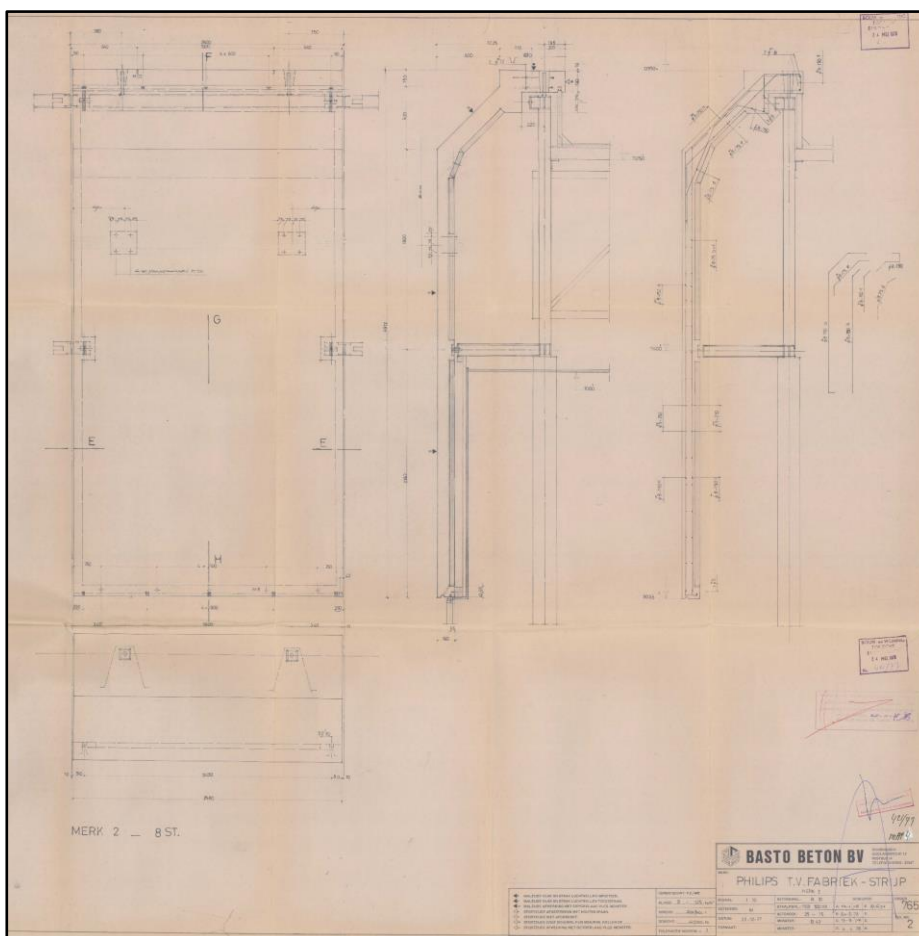
Definitief ontwerp voor de gevels (gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_011-2 gevels).

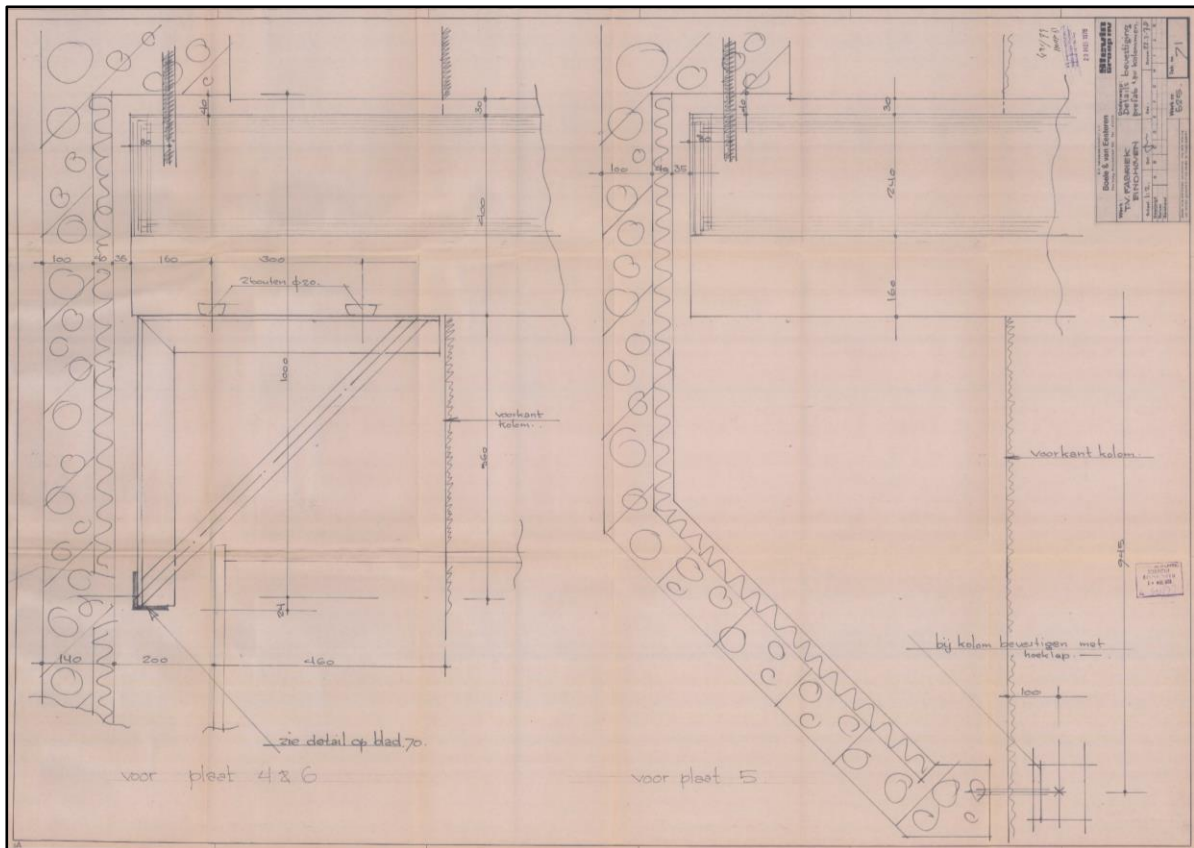
Overzicht van aansluitingen van de prefab-gevelelementen, tekening van de BV Aannemingsbedrijf Boele & Van Eesteren uit februari 1978 (1977_0421 Advies constructie tekening blad 69 voorstel bevestiging prefab).

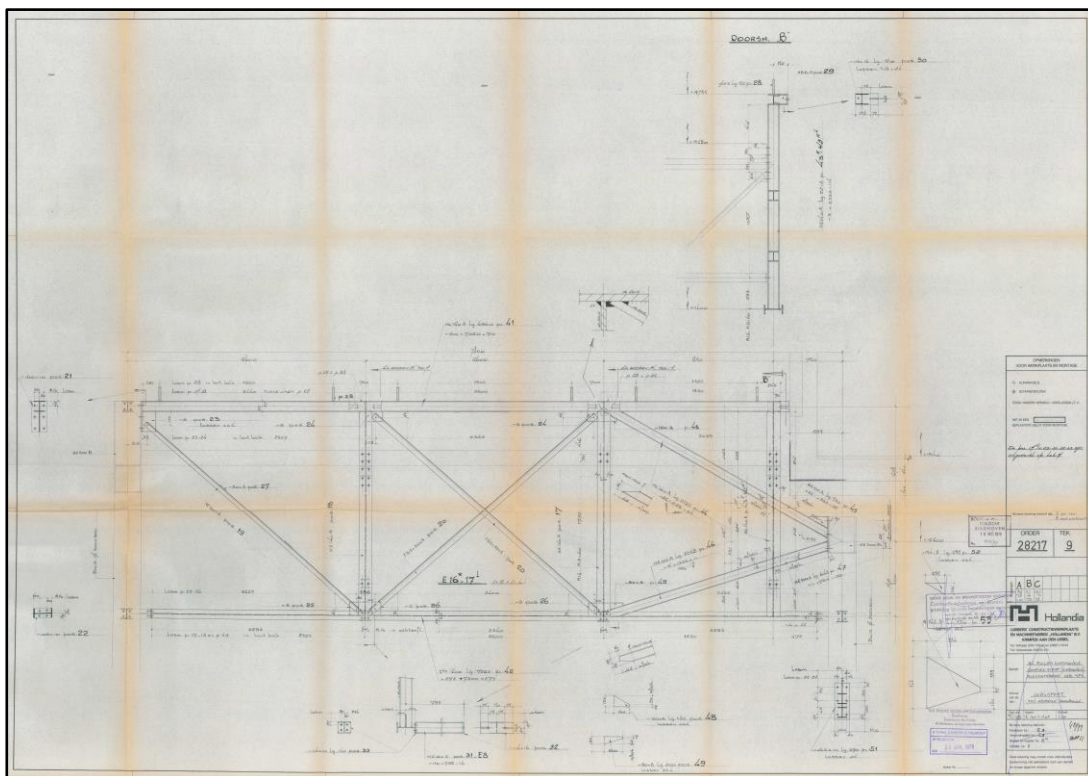
Details van prefab-elementen merk 1 met aanduiding van wapening en ophanging, tekening Basto Beton BV (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Advies constructie tekening blad 1 betondelen merk 1).

Details van prefab-elementen merk 2 met aanduiding van wapening en ophanging, tekening Basto Beton BV (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Advies constructie tekening blad 2 betondelen merk 2).

Bevestigingsdetails van de prefab-gevelelementen op de betonconstructie, tekening van het BV Aannemingsbedrijf Boele & Van Eesteren (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Advies constructie tekening blad 71 details bevestiging prefab t p v kolommen).

Detail van de vakwerkconstructie van de onderbouw, tekening Hollandia (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Advies constructie tekening gevelspant tpv overstek hoogbouw).

Overzicht van gebouw SFH in 2008, nog in gebruik door Philips. Hier heeft het gebouw nog zijn oorspronkelijke kleurstelling.

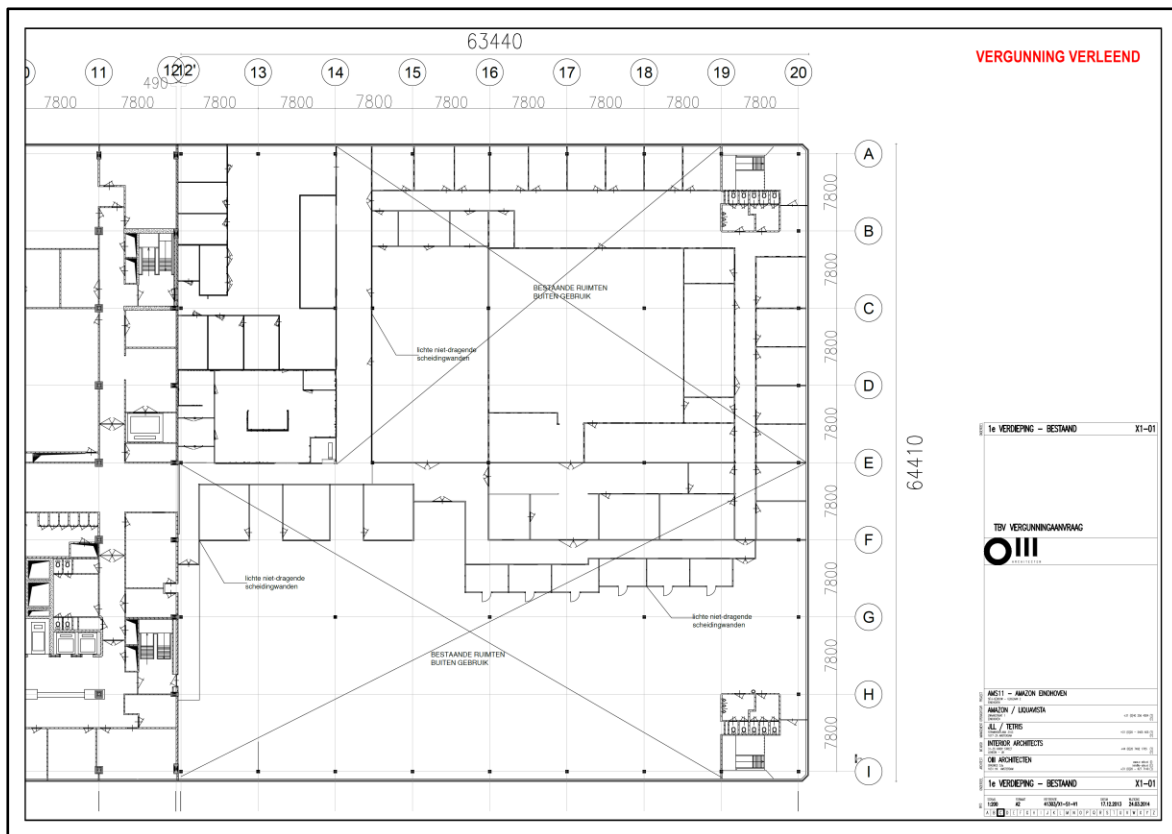
3.5. Renovatie 2014 en volgende jaren

Economische en maatschappelijke veranderingen in de late 20ste eeuw, gecombineerd met veroudering van de fabrieksgebouwen in de fabriekscomplexen in Eindhoven noopten Philips tot een grondige herstructurering. Besloten werd tot een vertrek uit Eindhoven vanaf de jaren '90. In 2002 verkocht Philips het fabrieksterrein Striip S aan *Park Striip Beheer B.V.*, een Publiek Private Samenwerking tussen de Gemeente Eindhoven en Volker-Wessels. Dit was de aanzet voor een herbestemming van het hele complex. Philips verliet het complex stapsgewijs. Gebouw SFH bleef nog lang in gebruik bij Philips, zelfs nu nog is een verdieping in gebruik door een Philips-afdeling.

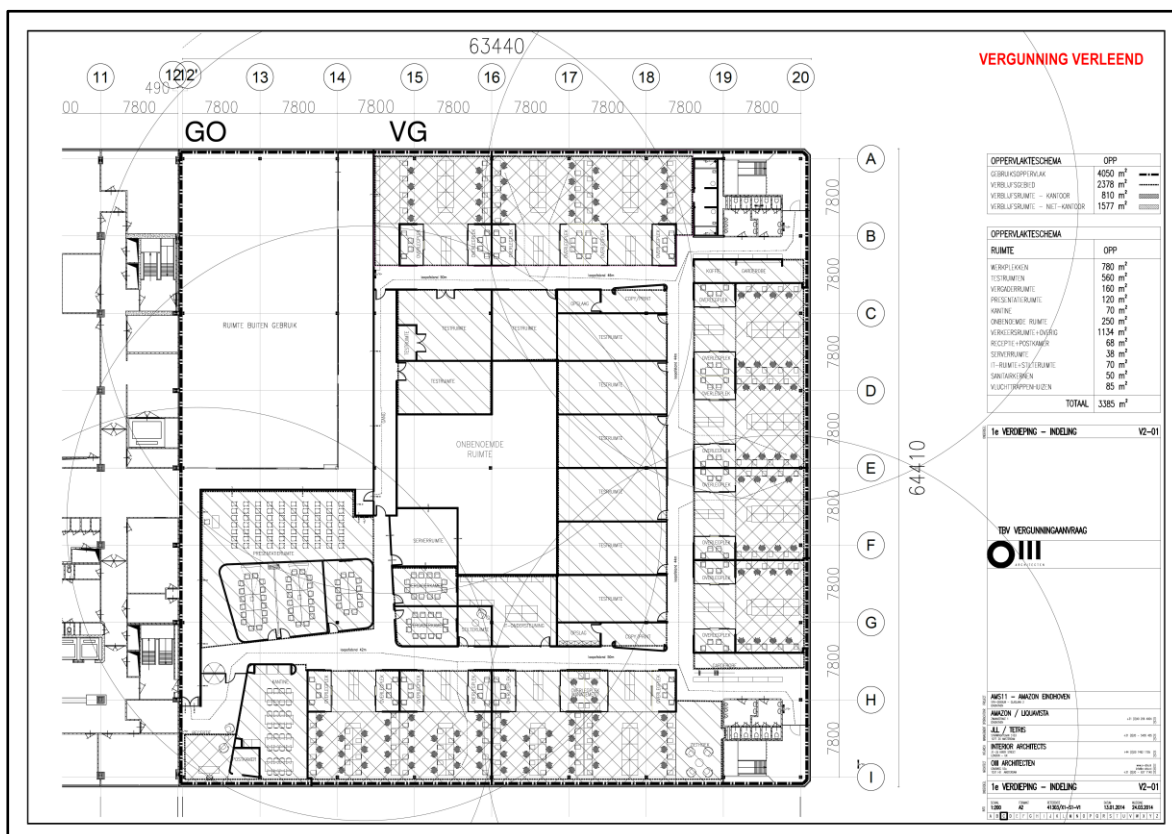
In deze periode werd ook de TV-montage beëindigd, mede omdat de beeldbuizen langzaam aan verdrongen werden door LCD-schermen. Gebouw SFH kreeg steeds meer kantoor- en laboratoriumfuncties, inclusief de montage-afdeling op de eerste verdieping.

Met de groeiende belangstelling voor de cultuurhistorische betekenis van oude industriecomplexen werd Striip S onderkend als een van de belangrijkste industriecomplexen uit het tweede kwart van de 20ste eeuw. Het complex als geheel en diverse betonnen fabrieksgebouwen uit de jaren twintig tot veertig zijn in 2004 aangewezen als rijksmonument.¹² Het natlab kreeg de status als gemeentelijk monument. Intussen werden plannen ontwikkeld voor tijdelijke invulling van bruikbare industriële gebouwen, herbestemming van de (monumentale) gebouwen en vooral veel nieuwbouw. Een aantal moeilijk her te bestemmen en minder aansprekende gebouwen is sinds 2002 gesloopt.

¹² RCE monumentenregister, nrs 518768 (complex)

Eerste verdieping van het oostelijke deel van de onderbouw, bestaande toestand in 2014 door OIII Architecten (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 14_0538_140324-Bouwaanvraag opp_2014-04-02).

Eerste verdieping van het oostelijke deel van de onderbouw, nieuwe toestand in 2014 door OIII Architecten (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 14_0538_140324-Bouwaanvraag opp_2014-04-02).

Met het vertrek van Philips kwam ook gebouw SFH geleidelijk aan vrij voor herbestemming. Dat geldt onder meer voor de eerste verdieping van de oostvleugel, die in 2014 is heringericht voor Amazon-Liquavista. Het ontwerp is gemaakt door OIII-architecten uit Amsterdam, gespecialiseerd in ontwerp en de technische uitwerking van duurzame gebouwen en interieurs.¹³ Vanaf 2015 is het grootste deel van het gebouw geleidelijk aan ingericht tot het ‘Microlab’, een bedrijfsverzamelgebouw voor samenwerkende bedrijven of een *co-working space* opgericht door de broers Luuk en Rik Visser.¹⁴ De indeling en afwerking van begane grond (westzijde) en de verdiepingen van de hoogbouw zijn gemoderniseerd tot ‘inspirerende ruimtes’. De gevels zijn op bescheiden wijze aangepast. Op het dak van de oostvleugel is een dakterras ingericht, een loggia op de zesde verdieping (buitenruimte van een kantine). Op de eerste verdieping van de westvleugel is Philips MMD – Micro Devices gehuisvest, de laatste aanwezigheid van Philips op Strijp S. Een deel van het gebouw staat leeg (begane grond van de oostvleugel). Dat gaf gelegenheid tot een tijdelijke opvang van oorlogsvluchtelingen uit Oekraïne.

¹³ <https://o-drie.nl/>

¹⁴ <https://www.microlab.nl/nl-nl/>

4. Beschrijving op hoofdlijnen

4.1. Situering

Gebouw SFH ligt in de zuidoosthoek van het fabrieksterrein Strijp S te Eindhoven, uitgelijnd op het oorspronkelijke verkavelingspatroon van het fabrieksterrein. Het gebouw wordt aan de zuidzijde geflankeerd door een parkeerterrein, waar oorspronkelijk de karton- en papierfabrieken stonden. Aan de noordzijde staat de hoogbouw SFJ (1979), het videolaboratorium.

Luchtfoto van het zuidoostelijke deel van Strijp S in 2021 (www.topotijdreis.nl). Gebouw SFH is het grote gebouw midden onder op de foto.

4.2. Exterieur

Er is sprake van een langgerekt rechthoekig gebouw met twee hoge bouwlagen (onderbouw), voorzien van een aan de voorzijde uitkragende zeslaags opbouw in het midden (hoogbouw). Interessant is dat de hoogbouw aan de voorzijde (zuidzijde) iets ‘doorzakt’ in de onderbouw. Op die wijze heeft de entree aan de zuidzijde een ‘vanzelfsprekend’ accent gekregen. De positie van de hoogbouw is in de plattegronden van de onderbouw herkenbaar door een afwijking in de kolommenstructuur (dilatatie), een tussenverdieping en andere indeling. Waar de architectuur duidelijk is gebaseerd op een onderbouw met een hoogbouw in het midden, heeft de constructie een driedeling in een zeslaags hoogbouw (met een tussenverdieping op de begane grond) en twee zijvleugels. De genoemde dilatatievoegen vormen de scheiding tussen de onder- en hoogbouw.

Op het dak van zowel de hoog- als onderbouw staan installatie-opbouwen.

De onderbouw bestaat – zoals gezegd – uit twee bouwlagen, waarvan de begane grond circa 60 cm boven het maaiveld ligt. Dit had te maken met de laadperrons voor aan- en afvoer van

goederen. Het verhoogde vloerniveau van de begane grond is herkenbaar aan de hellingbanen en trappen aan de beide kopgevels (oost- en westgevel).

Luchtfoto van het zuidoostelijke deel van Striip S in 2021 (www.topotijdreis.nl). Gebouw SFH is het grote gebouw midden onder op de foto. Op deze foto valt goed te zien dat de hoogbouw aan de zuidzijde de onderbouw overkraagt.

Overhoeks aanzicht van het gebouw, gezien vanaf de Kastanjelaan.

Links: overzicht van de zuidelijke langgevel van de onderbouw. De overkraging van de hoogbouw accentueert de hoofdentree van het gebouw SFH. Oorspronkelijk had de entree een zwaardere luifel.
Rechts: de hoofdentree in de zuidelijke langgevel, geflankeerd door traforuimten met gevelroosters. De pui is grotendeels vernieuwd, waarbij ook de luifel is vervangen.

Links: deelloverzicht van de zuidgevel van de onderbouw. De gevel van de begane grond wordt geleed door de betonkolommen van de constructie. Daartussen bevinden zich betonstenen plinten en staalconstructies met puien, bestaande uit vensters en stalen damwandprofielen.
Rechts: overzicht van de staalconstructie van een van de puien op de begane grond (middengedeelte van de noordgevel).

De gevels van de onderbouw vertonen rondom een duidelijk afgetekende horizontale geleiding. De begane grond bestaat uit de ziende witgeschilderde kolommen van de betonnen draagstructuur, waartussen invullingen van grijze betonsteen of staalconstructies met samengestelde puien. Boven lage borstweringen van betonsteen bestaan deze puien uit zwart geanodiseerde aluminium vensters met blauwgroen reflecterende glasruiten of ventilatieroosters, donkerblauw gemoffelde staalplaten (geïsoleerde damwandprofielen) en deurkozijnen met fel-oranjerode deuren. Deze kleurstelling is origineel, getuige de aanduidingen op de bouwtekeningen uit 1977. De verhoogde begane-grond-vloer fungeert bij de magazijndeuren als laad- en losperrons. De opzet van de gevels met invullingen tussen de betonconstructie maakt

aanpassingen eenvoudig. Dit draagt bij aan een flexibele indeling en gebruik van de begane grond.

Voor de toegangen op de begane grond liggen betonnen bordessen met stalen buisleuning, toegankelijk via trappen en hellingbanen. In de voorgevel bevindt zich een drie traveeën brede hoofdtoegang, bestaande uit een glaspui, twee entree's en roosters (trafo's) met een dunne luifel. De oranje kleur is gekozen in lijn met de oorspronkelijk accentkleuren. Deze toegang moet omstreeks 2014 geheel vernieuwd zijn. Oorspronkelijk was hier sprake van drie zware luifels, eveneens in oranje kleur. De overkraging van de hoogbouw geeft de positie van deze entree een duidelijk herkenbaar accent.

Links: overzicht van de oostelijke kopgevel van de onderbouw.

Rechts: hoekoplossing van de eerste verdieping van de onderbouw, bekleed met geprefabriceerde betonnen gevelplaten.

De eerste verdieping van de onderbouw kraagt uit door middel van afgeschuinde prefab-gevelplaten van gewapend beton, bevestigd aan de achterliggende constructie. Deze betonplaten zijn geproduceerd door Basto Beton uit Oudenbosch. De oorspronkelijk kleur wordt omschreven als 'gebroken wit'. Rondom loopt een doorgaande vensterstrook, samengesteld uit zwart geanodiseerde aluminium vensters. De hoeken van het gebouw worden benadrukt door toepassing van lagere vensters. De lage plaatsing van de vensterstrook maakt duidelijk dat de constructiehoogte van een eerste verdieping groot is. Hier bevinden zich de stalen vakwerkliggers met zeer grote overspanningen.

Links: overzicht van de westelijke kopgevel van de onderbouw.

Rechts: deeloverzicht van de eerste verdieping van de onderbouw.

Het overstek en 'doorzakken' van de hoogbouw geeft een accent op de entree.

Overzicht van de hoogbouw van gebouw SFH, gezien vanaf het dak van het Videolab (gebouw SFJ).

De oostgevel van de hoogbouw. De trappenhuizen zijn herkenbaar aan de afwijkende vensterstroken. De twee schoorstenen aan de rechterzijde verhullen overigens één van deze trappenhuizen.

De hoogbouw heeft omlopende gevels, bestaande uit vensterstroken van aaneengeschakelde aluminium vensters en borstweringen van prefab gewapend betonnen gevelplaten. Ook de dakrand bestaat uit (omgezette) gevelplaten. De vensterstroken en gevelbeplating liggen nagenoeg in één vlak. Alleen de aansluiting van de hoogbouw op de onderbouw is 'getailleerd' door middel van een terugliggende vensterstrook, bestaande uit aluminium vensters en (incidenteel) stalen roosters. De plint ervan bestaat uit betonsteen. Door deze aansluiting valt de betonconstructie aan de buitenzijde te herkennen. De voorzijde van de hoogbouw heeft een afwijkende uitvoering, vanwege het overstek en de verlaagde aansluiting op de onderbouw. In het eerste ontwerp liep de terugliggende vensterstrook rondom, dus ook aan de voorzijde. Na het commentaar van de welstandscommissie heeft de hoogbouw aan de voorzijde een overkraging gekregen, die 'doorzakt in de laagbouw'. In deze gewijzigde opzet heeft de gevel hier dezelfde uitvoering als de hogere verdiepingen.

In de oostgevel van de hoogbouw zijn twee afwijkende zones te herkennen, de gevels van de trappenhuizen. Hier zijn de vensterstroken tot ongeveer de helft gereduceerd.

Links: de terugliggende pui op de tweede verdieping van de hoogbouw.

Rechts: de afgeschuinde onderzijde van de betonnen prefab-gevelplaten van de hoogbouw, voorzien van een waterhol.

De installatieruimte op het dak van de hoogbouw, waarvan de gevels bestaan uit geïsoleerde damwandplaten.

Op het dak staat een opbouw voor installaties en luchtbehandeling, bekleed met geïsoleerde damwandplaten. Oorspronkelijk waren de gevels van de opbouw oranje-rood gemoffeld. De bouwtekening vermeldt overigens staalbruin als kleur; er is geen aanwijzing dat die kleur ooit is gebruikt. De blauwe kleur dateert uit circa 2014.

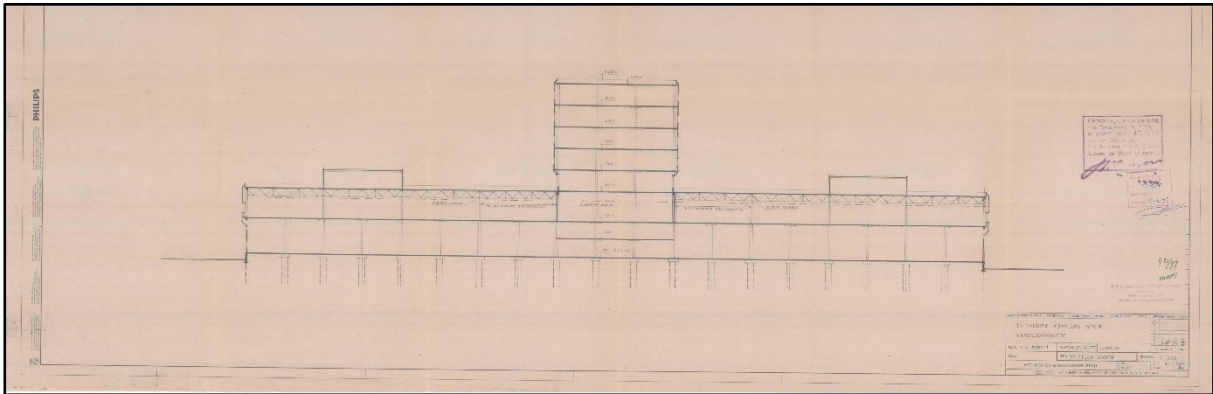

De glazenwasinstallatie op het dak van de hoogbouw. Deze installatie is in onbruik geraakt.

4.3. Constructie

Het gebouw heeft een volledige paalfundering, zowel onder de kolommen als de langsgevels. Uiteraard zijn de funderingen onder de hoogbouw zwaarder uitgevoerd dan die onder de onderbouw. De opgaande constructie heeft een driedeling, de westvleugel, de midden- of hoogbouw en de oostvleugel. Op de overgangen zijn dilatatievoegen gebruikt.

De oost- en westvleugel hebben voor de begane grond betonnen paddestoelvloeren (stramien 7,80 x 7,80 meter), waarvan de kolommen voorzien zijn van vlakke kolomplaten. De verdieping heeft een staalconstructie met vakwerkspanten op een stramien van 15,60 x 15,60 meter. De middenbouw of hoogbouw heeft een volledige betonconstructie van paddestoelvloeren op een stramien van 7,80 x 7,80 meter. Dat geldt dus ook voor de begane grond, tussenverdieping en eerste verdieping. In de hoogbouw zijn de vloervelden rondom langs de noord- en zuidgevel verzwaaard, zodat de wandkolommen daar geen kolomplaten nodig hebben. Het is vooralsnog niet duidelijk of dat ook het geval is voor de oost- en westvleugel.

Definitieve langsdoorsnede over het gebouw (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_009 langsdoorsnede).

4.4. Onderbouw

De begane grond heeft een monoliet gegoten gewapend betonnen draagconstructie, bestaande uit hoge vierkante kolommen op een stramien van 7,80 x 7,80 meter en een vlakke vloer. De kolommen zijn op de vloer aangesloten door middel van 'kolomplaten' (paddestoelvloeren). In het beton zijn bekistingssporen herkenbaar, behorende bij een bekisting met grote vlakke platen (multiplex). In de westvleugel zijn een rasterpatroon en lijmresten op het beton herkenbaar, vermoedelijk restanten van verlijmd akoestische plafondplaten.

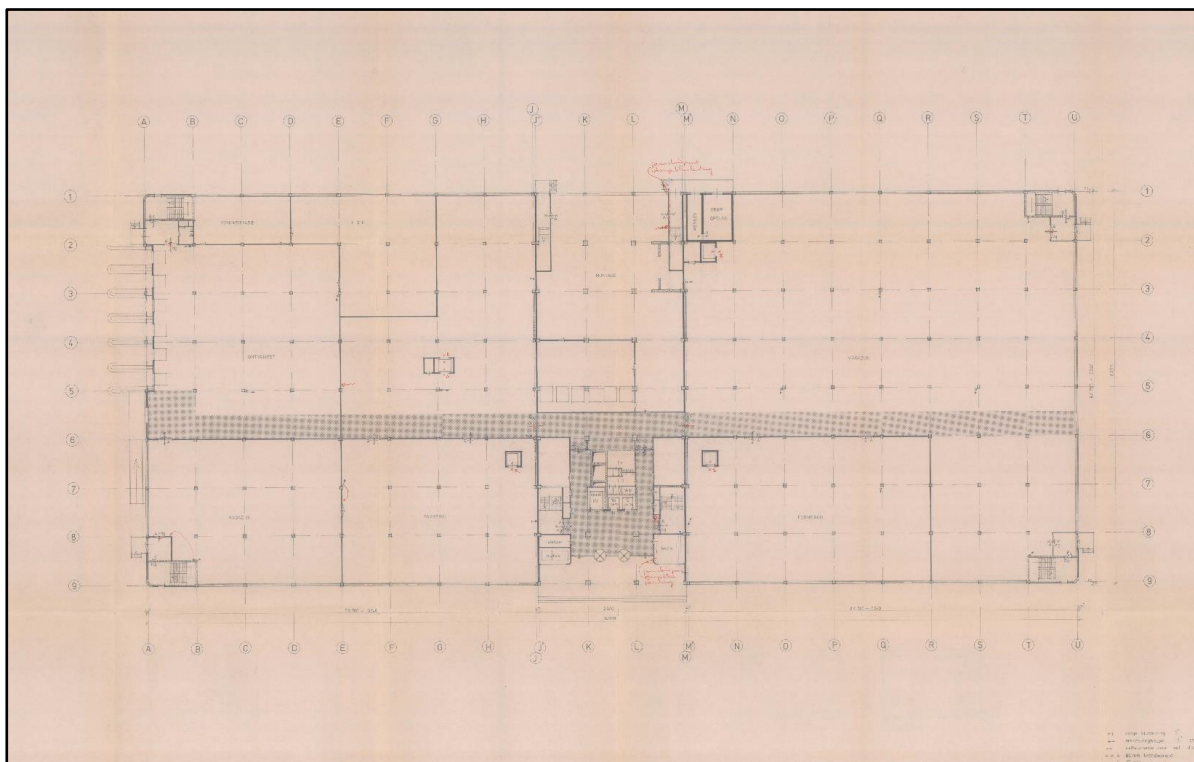

Overzicht van de begane grond van de oostvleugel. Er is sprake van een gewapend betonnen 'paddestoelvloer' met vlakke kolomplaten. De betonvloer is onlangs vernieuwd.

Links: overzicht van de begane grond van de oostvleugel.

Rechts: de zoldering van de westvleugel vertoont niet alleen aftekeningen van de bekisting maar ook aftekeningen en rijmresten van een akoestisch plafond.

Definitieve plattegrond van de begane grond (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_001 begane grond).

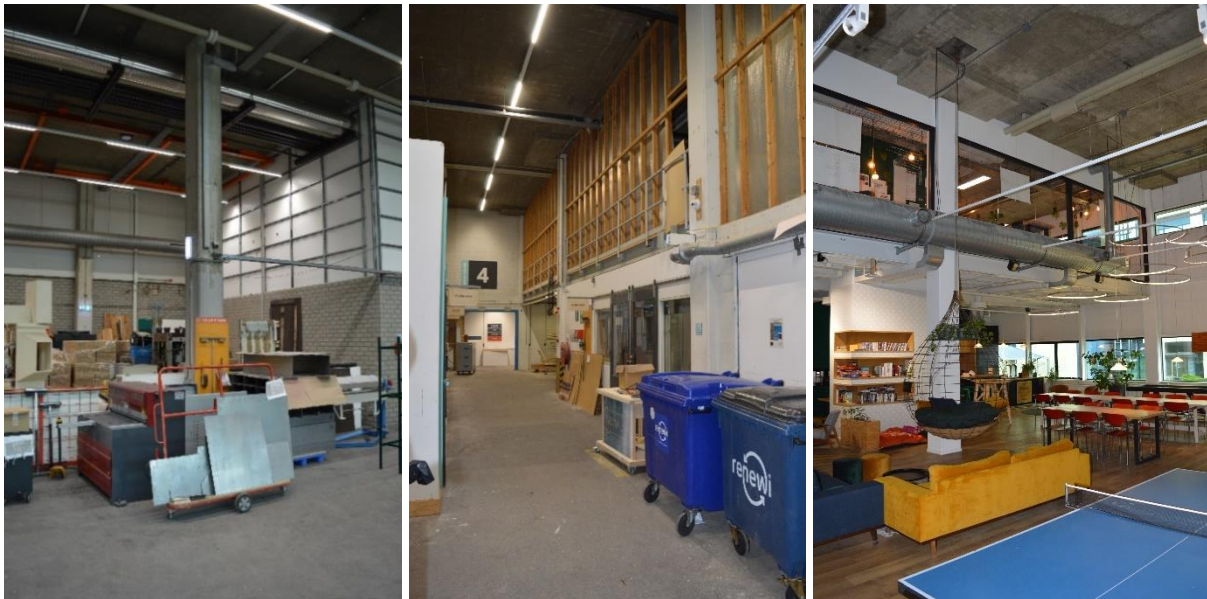
Blijkens de bouwtekeningen was de begane grond ingedeeld in enkele grote ruimten, afgezien van het liftenblok en de trappenhuisen van de hoogbouw. Slechts twee van deze trappenhuisen lopen door tot de zesde verdieping. Op de hoeken van de onderbouw bevinden zich eenvoudige (nood)trappenhuisen tussen begane grond en eerste verdieping, waarin betonnen trappen met stalen leuningen. Het is de vraag of de indeling van de westelijke zijvleugel wel geheel ingetekend is op de bouwtekening, want naar mededeling van oud-werknemers zijn de insteekverdiepingen met stalen trappen en buisleuningen origineel. Ook een aantal wanden van grijze betonsteen zou origineel moeten zijn. De uitvoering lijkt deze mening te ondersteunen. De oostvleugel is een ongedeelde ruimte, afgezien van enkele laboratoria en expeditie-ruimten uit de periode omstreeks 2000. Onlangs is een nieuwe betonvloer gelegd voor beoogd nieuw gebruik. De westvleugel is na 2014 onderverdeeld in werkplaatsen, bedrijfs- en

opslagruimten en kantoortjes ten behoeve van het Microlab. De insteekverdiepingen zijn ook in gebruik voor deze functies. In de onderbouw van de hoogbouw bevindt zich een verblijfs- en recreatievoorziening. De entreehal en aangrenzende ruimten zijn heringericht. Zoals hiervoor reeds benoemd bestaat de constructie uit betonnen paddestoelvloeren, bestaande uit kolommen met vlakke kolomplaten en een vlakke vloer.

De tussenverdieping (onder de hoogbouw) vertoont geen bijzonderheden. Ook hier bestaat de betonconstructie uit paddestoelvloer met vlakke kolomplaten.

Eén van de noordelijke trappenhuizen in het midden van de begane grond met zicht op de nooduitgang in de noordgevel. Er is sprake van geprefabriceerde betontrappen met stalen buisleidingen.

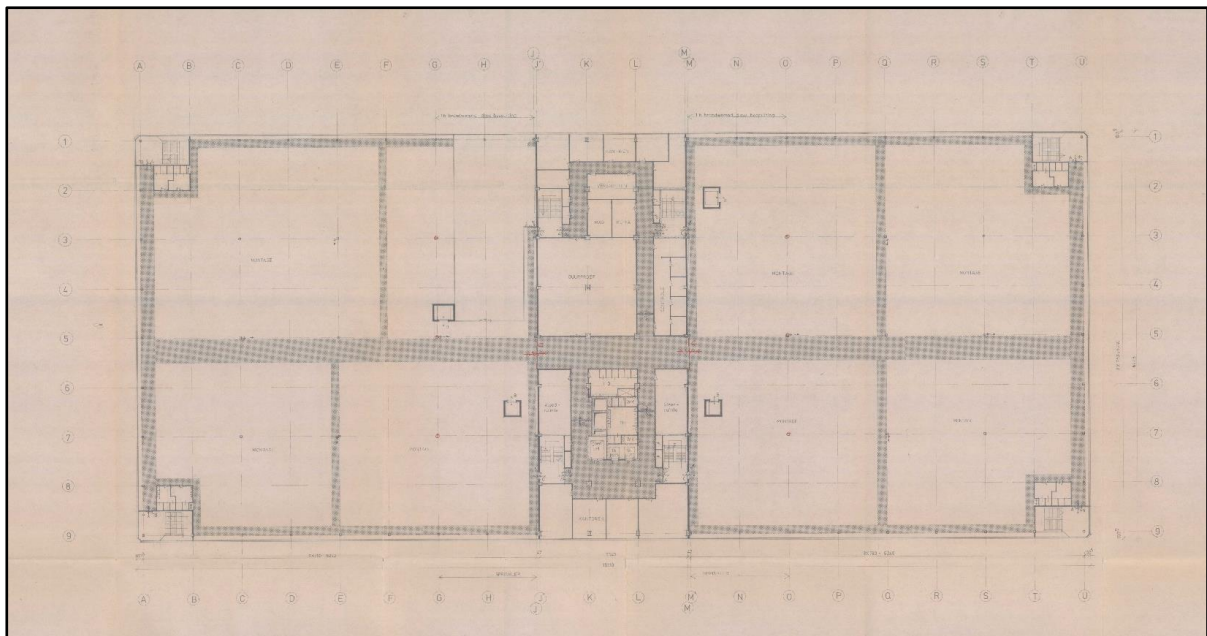
Overzichten van het westelijk deel van de begane grond (links en midden) en het middengedeelte (rechts). De insteekverdiepingen in de westvleugel moeten origineel zijn, gelet op de uitvoering van tussenwanden in betonsteen en kenmerkende buisleuning.

Insteeke verdiepingen op de begane grond van de westvleugel, voorzien van ijzeren buisleuning. Bij de insteeke verdieping aan de rechterzijde is de buisleuning verwijderd.

Laboratoriumruimten in het oostelijk deel van de begane grond. Deze laboratoria stammen vermoedelijk uit circa 2010.

Definitieve plattegrond van de eerste verdieping (Gemeente Eindhoven, bouwdoosier: 1977_0421 Besluit bestektekening blad 32_003 1e verdieping). Afgezien van enkele ruimten in het middengedeelte was sprake van ongedeelde montagehallen. De stalen kolommen staan op een regelmatig stramien van 15,60 x 15,60 meter.

De eerste verdieping was oorspronkelijk geheel in gebruik als montageruimte, uitgezonderd de lagere ruimten ter plaatse van de hoogbouw. Het westelijk deel van de eerste verdieping is nog grotendeels in gebruik bij Philips en was in het kader van dit onderzoek niet toegankelijk. In de leegstaande ruimten ernaast zijn geen bijzonderheden gesignaleerd, afgezien van (omklede) stalen kolommen op een stramien van 15,60 x 15,60 meter. Indeling en afwerking dateren vermoedelijk uit de periode 1990-2000. Het oostelijk deel van de begane grond is in gebruik bij Amazon-Liquavista en evenmin toegankelijk. Hier stammen indeling en afwerking uit 2014 en later.

Kantoor- en laboratoriumruimten in het westelijk deel van de eerste verdieping, voorzien van voorzetwanden en systeemplafonds uit circa 2000. De staalconstructie met vakwerkspanten viel nergens te herkennen, afgezien van de (omklede) staalkolommen op een stramien van 15,60 x 15,60 meter.

4.5. Hoogbouw

De tweede tot zesde verdieping van de hoogbouw hebben allemaal eenzelfde hoofdopzet. Vaste onderdelen in de indeling zijn de twee hoofdtrappenhuizen tegen de oostgevel en de kern van liften, leidingkokers en toiletten. Deze opzet is ongewijzigd gehandhaafd, afgezien van enkele modernisering in afwerking en uitmontering. De trappenhuizen zijn origineel. Vervolgens had elke verdiepingen een eigen indeling in grote en kleine ruimten, afhankelijk van de functies. De tweede verdieping bevatte een kantine, gecombineerd met kantoorruimten. De derde verdieping had een laboratorium en werkplaats, de vierde verdieping een grote ontwerpruimte en laboratorium en de vijfde verdieping meetruimten. Op al deze verdiepingen waren ook kantoren aanwezig. De zesde verdieping was geheel opgedeeld in kantoren. In het laatste decennium van de 20ste eeuw hebben vele aanpassingen in de indeling plaatsgevonden, waarbij meer kantoren zijn ingericht.

In het huidige gebruik zijn langs de gevels kantoren en bedrijfsruimten van verschillende grootte afgescheiden. Hierin is een aantal oude kantoorruimten geïntegreerd. Rondom de kernen met liften, leidingkanalen en toiletten liggen gangen. De kantoren omringen verder gemeenschappelijke ruimten, waar de oorspronkelijke verlaagde plafonds zijn verwijderd om meer lucht en ruimte te verkrijgen. Op die wijze valt de constructie van betonnen paddestoelvloeren goed te herkennen, waarvan de kolommen vlakke kolomplaten hebben als drager van de vlakke vloeren. Interessant is het zichtbare bekistingpatroon in de betonvloeren. De bekisting bestond uit grote platen. Maar ook sporen van dunne latjes tussen de platen of planken zijn herkenbaar. Vermoedelijk bestond de bekisting daar uit een stelsel van balken, waarop platen of planken waren gelegd. Om toch vlakke vloeren te verkrijgen moeten de balken sponningen hebben gehad. Op de zesde verdieping bevindt zich een kantine, de plek met het mooiste uitzicht over de stad. Een nieuw gemaakte loggia op de zuidoosthoek van het gebouw vormt een buitenruimte bij de kantine.

Aanlanding van de zuidelijke hoofdtrap op de begane grond.

Het noordelijke hoofdtrappenhuis (4de en 5de verdieping).

Het schalmgat van het noordelijke trappenhuis.

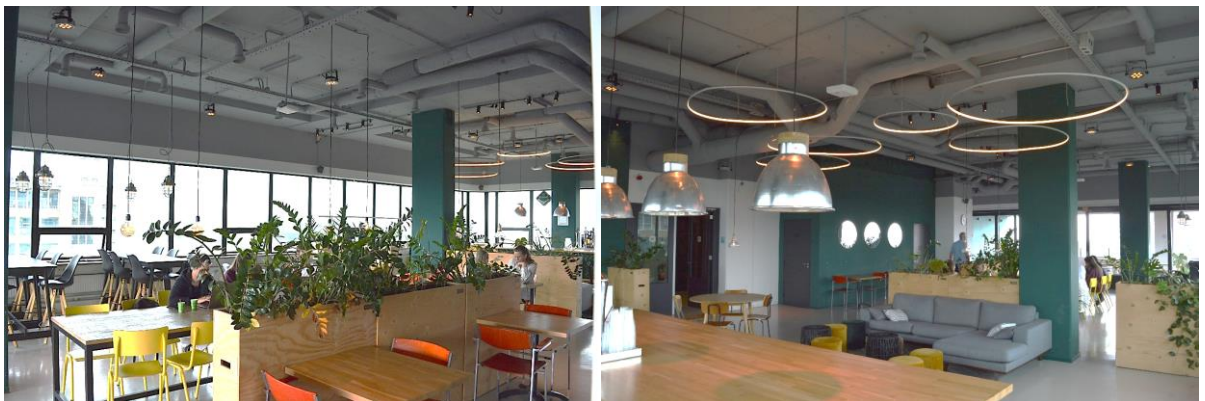

Links: de liftkern op de vijfde verdieping. Pal daarachter bevinden zich de ventilatieschachten, omgeven door toiletten.

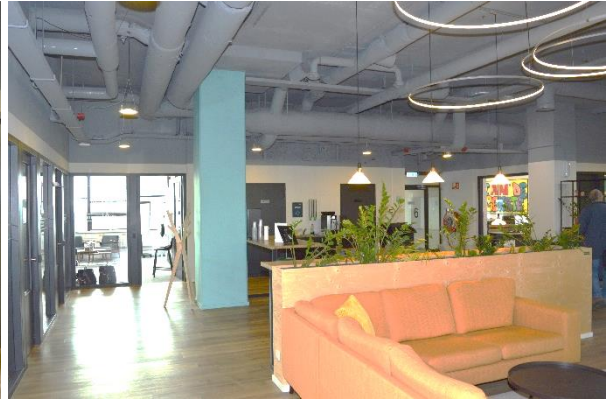
Rechts: één van de gangen op de vijfde verdieping. Kenmerkend zijn hier de deuren en glaspanelen (circa 2014), die zicht en licht op de gangen geven.

De centrale ruimte op de vijfde verdieping. De verlaagde plafonds zijn verwijderd.

Overzicht van de kantine op de zesde verdieping. Hier is het originele ventilatiesysteem nog aanwezig.

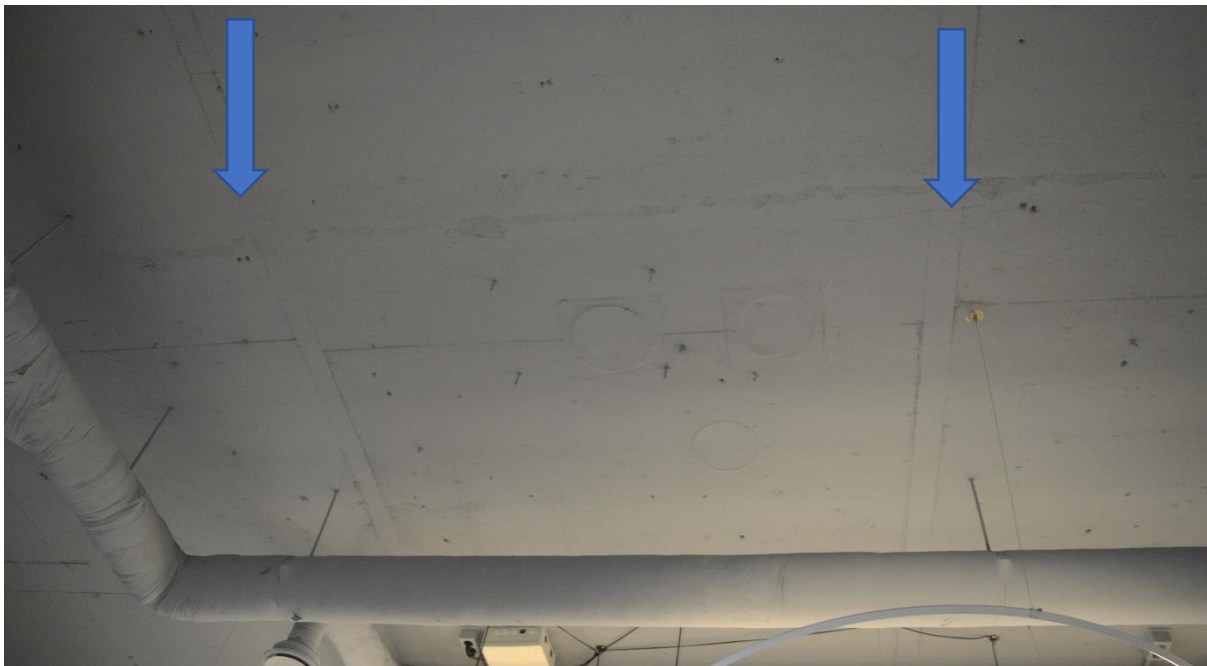

Overzicht van de gemeenschappelijke ruimte op de zesde verdieping, omringd door de individueel verhuurde kantoren.

Links: één van de paddestoelvloeren op de zesde verdieping.

Rechts: aansluiting van een wandkolom op de verzwaarde rand van het vloerveld ter plaatse van de zuidelijke kopgevel, gezien in de kantine op de zesde verdieping.

Fragment van de betonvloer op de zesde verdieping, waarin een bekisting van balkjes, platen en planken is afgetekend. De balken moeten sponningen hebben gehad voor de oplegging van de platen en planken.

De blokvormige opbouw op het dak van de hoogbouw bevat de liftmachinekamer en de installatieruimte. De liftmachinekamer is opgetrokken uit wanden van betonsteen en betonvloeren, voorzien van stalen kozijnen en deuren. De installatieruimte bestaat uit een staalskelet. Inwendig is sprake van een betonnen podium voor opstelling van diverse installatie-onderdelen. De gehele dakopbouw is omkleed met geïsoleerde stalen damwandprofielen, oorspronkelijk in een fel orangerode kleur. Dezelfde roodoranje kleur is ook voor diverse onderdelen in het interieur gebruik, namelijk voor de ventilatiekamer, kozijnen en deuren, de stalen buisleuning van het bordes en trapjes.

Links: de opbouw van de liftmachine, gezien vanuit de installatieruimte.

Rechts: een betonnen bordes in de installatieruimte.

Links: de ventilatiekamer in de dakopbouw.

Rechts: enkele installaties en ventilatiekanalen in de installatieruimte.

5. Conclusie

5.1. Samenvatting bouwgeschiedenis

Na de Tweede Wereldoorlog voldeden de gebouwen op het fabrieksterrein Strijp S niet meer aan de eisen des tijds. Niet alleen waren de gebouwen verouderd, maar ook veel te klein voor de sterk toegenomen productie en vooral ook de steeds meer diverse productieprocessen. Gaandeweg werden steeds meer productie-processen uitgeplaatst naar andere fabriekscomplexen. Veel van de gebouwen op Strijp S kregen laboratorium- en kantoorfuncties. In de jaren zeventig besloot Philips tot een grondige sanering van het complex, waarbij het zuidoostelijke deel werd heringericht voor de nieuwe Hoofdindustriegroepen Audio en Video, die in twee stappen waren afgesplitst van de oorspronkelijke Hoofdindustriegroep Apparaten. De sanering van dit gebied werd ingezet met de bouw van een nieuw hoofdkantoor, gebouw SFF (1973-1975). De keuze voor een hoogbouw maakte het tevens mogelijk om het omliggende terrein in te richten tot parkeerplaats. De aanwezigheid van parkeerplaatsen was een levensvoorwaarde in het voortbestaan van deze Philipsvestiging. Werknemers kwamen niet meer per bus, maar met eigen auto's. De voltooiing van het hoofdkantoor maakte het mogelijk om de oude productiegebouwen in de 'Hoge Rug' te renoveren en herin te richten voor andere functies, voornamelijk laboratoria en kantoren. Vervolgens moest de oude glasfabriek plaatsmaken voor de TV-montagefabriek (1977-'78) en het Videolab (1979-'81). Pal naast de TV-montagefabriek werden ook parkeerplaatsen gecreëerd door sloop van de karton- en papierfabriek.

Het gebouw heeft maar kort voor zijn oorspronkelijk doel gefunctioneerd. De productie en montage van TV's werd omstreeks 2000 verplaatst naar elders, zodat hier alleen een test- en onderzoekslaboratorium overbleef. De montageruimten zijn herbestemd. Vanaf 2002 verliet Philips geleidelijk aan de gebouwen op Strijp S. De TV-montagefabriek kreeg geleidelijk aan nieuwe functies, waarvan het Microlab de voornaamste is. Dat is een bedrijfsverzamelgebouw voor kleine ondernemers.

5.2. Betekenis van gebouw SFH als onderdeel van Strijp S

Op basis van dit onderzoek heeft een cultuurhistorische waardestelling van gebouw SFH als onderdeel van het fabrieksterrein Strijp S plaatsgevonden.

Cultuurhistorische betekenis: bedrijfsgeschiedenis

Het gebouw SFH – de TV-montagefabriek – is tot stand gekomen als onderdeel van de sanering en herinrichting van het zuidoostelijk deel van Strijp S vanaf het begin van de jaren zeventig van de 20ste eeuw ten behoeve van de nieuwe Hoofdindustriegroepen Audio en Video. Gebouw SFH vormt samen met het hoofdkantoor SFF en het videolab SFJ een ensemble van moderne gebouwen op het fabrieksterrein, omringd door ruim opgezette parkeerterreinen. De keuze voor hoogbouw markeert een belangrijke verandering in de inrichting van het fabrieksterrein, waar parkeerruimte voor het personeel van essentieel belang was geworden. Werknemers kwamen in de jaren zestig niet meer met de bus, maar gaandeweg steeds vaker met de eigen auto.

Het gebouw heeft primair een bedrijfs-/ fabriekskarakter, het is dan ook veel minder representatief dan de beide andere gebouwen. Dat zal ook de reden zijn geweest dat er geen samenwerking is gezocht met het architectenbureau Bakker en Bakker BV.

Architectuurhistorische betekenis

Gebouw SFH is ontworpen door het Architecten- en Ingenieursbureau van Philips. De bouw-massa, gevelbehandeling en indeling zijn primair gebaseerd op logistieke en functionele eisen van het productieproces (montage van TV's). Anders dan de gebouwen SFF en SFJ heeft het gebouw primair de uitstraling van een bedrijfs- of fabrieksgebouw. De enorme onderbouw bevatte vooral logistieke ruimten, magazijnen en montageruimten, de laboratorium- en kantoor-ruimten konden het beste geconcentreerd worden in een hoogbouw. In architectuur is een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de laagbouw en hoogbouw, die in het eerste ontwerp zelfs nog duidelijker was dan in het definitieve ontwerp. Bij de aansluiting van de hoogbouw op de laagbouw was aanvankelijk een omlopende verjonging aanwezig. Na opmerkingen van de welstandcommissie werd gekozen voor meer vervlechting van beide bouwmassa's (overstek en 'doorzakken' van de hoogbouw in de onderbouw), vooral om de hoofdentree meer accent te geven.

In gevelbehandeling toont het gebouw SFH verwantschap met het hoofdgebouw (gebouw SFF) en het videolab (gebouw SFJ), maar wel in een veel minder uitgesproken architectuur. Deze verwantschap en samenhang uit zich onder meer in het gebruik van betonnen prefab-gevelplaten. De afschuiningen op de hoeken, onderranden en bovenranden geven de massa een zekere plasticiteit. Daarentegen zijn de gevelvlakken op zich opvallend vlak en weinig geleed, mede omdat de vensterstroken in één lijn liggen met de gevelplaten. Dat onderstreept de bouwmassa als geheel. Noemenswaard zijn nog de kleuraccenten in fel-oranjerode kleur, die ook een samenhang met de beide andere gebouwen onderstreepte.

Het gebouw is in bouwmassa en gevelafwerking nagenoeg geheel gaaf en ongewijzigd, afgezien van aanpassingen van de entree en toevoeging van een loggia op de zesde verdieping. De kleurstelling heeft zijn accenten deels verloren.

De betekenis van het TV-montagegebouw ligt primair in de herkenbare samenhang in zijn positie en architectuur met de beide andere nieuwe gebouwen van de HIG Audio en Video op Strijp S, de gebouwen SFF (hoofdgebouw) en SFJ (videolab). Het is 'beeldondersteunend' in het ensemble gebouwen uit deze periode.

Stedenbouwkundige betekenis

Gebouw SFJ sluit aan op de orthogonale verkaveling van Strijp S, omdat het naast en evenwijdig aan het glasgebouw tot stand is gekomen. Maar meer nog maakt het gebouw deel uit van het nieuwe 'ensemble' gebouwen van de Hoofdindustriegroepen Audio en Video, zowel door de richting van de gebouwen, de hoogte als de architectonische verwantschappen in de gevels (prefab betonplaten, kleuraccenten).

Constructie

Het gebouw SFH heeft een voor deze periode gebruikelijke betonconstructie, namelijk monoliete paddestoelvloeren met vlakke kolomplaten. In deze vorm zijn deze paddestoelvloeren kenmerkend voor deze bouwperiode.¹⁵ De eerste verdieping van de onderbouw heeft eenvoudige stalen vakwerkconstructies, die als belangrijkste kwaliteit hebben dat er zeer weinig kolommen noodzakelijk waren (stramien 15,60 x 15,60 meter).

¹⁵ Oudere vormen van paddestoelvloeren hebben kolomplaten met een naar boven toe uitlopende vorm, jongere paddestoelvloeren hebben alleen nog maar een verzwaarde wapening bij aansluiting van kolommen op de vlakke plaatvloer.

Opvallend is het verschil in constructie (hoogbouw, geflankeerd door twee lagere zijvleugels) en architectuur (onderbouw, waarop een hoogbouw). De driedeling in de constructie is herkenbaar is de dilatatievoegen tussen de hoogbouw en de delen van de laagbouw.

Indeling en interieur

De indeling en interieur(afwerking) hebben een geringe betekenis. Oorspronkelijk hadden begane grond en eerste verdieping een verdeling in grote opslag- en montageruimten, voorzien van gedeeltelijke insteekverdiepingen op de begane grond van de magazijnruimten (westelijk deel van de begane grond). De hoogbouw bevatte per verdieping grotere en kleinere ruimten, steeds verschillend per verdieping. De vaste elementen in de indeling – de hoofdtrappenhuisen, liften en ventilatieschachten – hebben weinig ruimtelijk betekenis. Ze zijn relatief sober en eenvoudig. De interieur-afwerking is voor een belangrijk deel vernieuwd. Het gebouw heeft ook nooit bijzondere of representatieve ruimten gehad.

5.3. Samenvatting van de voornaamste cultuurhistorische waarden

De voornaamste waarden van gebouw SFH liggen in de stedenbouwkundige en architectonische samenhang met de beide andere (hoofd)gebouwen van HIG's Audio en Video op Strijp S uit de periode van 1970-1982, namelijk de gebouwen SFF en SFJ.

Algemene waarden

- het gebouw SFH is onderdeel van de sanering en vernieuwingen op Strijp S in de jaren zeventig en tachtig, passend bij de vestiging van het hoofdkantoor van de nieuwe HIG's Audio en Video. De omliggende parkeerplaatsen (met infrastructuur) en plantsoenen zijn onderdeel van het ontwerp.

Ensemblewaarden

- toepassing van een hoogbouw-accent, niet alleen uit functionele overwegingen (kantoor en laboratoria) maar ook om de samenhang met de beide andere nieuwe gebouwen te onderstrepen.
- relatie tussen gebouw en omliggende parkeerruimten. Deze parkeerruimten waren een wezenlijk onderdeel van de nieuwe inrichting van het fabrieksterrein.
- de loopbrug tussen de gebouwen SFH en SFJ – die de relatie tussen deze beide fabrieksgebouwen onderstreept. Ook deze loopbrug heeft van oorsprong een oranje accentkleur.

Bouwmassa en architectuur

- de architectonische samenhang tussen de gebouwen SFF, SFH en SFJ, de drie hoofdgebouwen van de HIG's Audio en Video. Belangrijke aspecten hiervan zijn de toepassing van prefab-gevelelementen en kleuraccenten in fel-oranje.
- duidelijke geleding van de bouwmassa in een onderbouw en een hoogbouw, die samenvalt met verschillen in functies (opslag- en montageruimten respectievelijk laboratoria en kantoren). Deze geleding is ook herkenbaar in de architectuur. Onderdeel van de functionele opzet is ook de verhoogde begane grond om aan- en afvoer te vereenvoudigen, de inpandige laad- en losplatforms.
- de functionele invulling van de gevels van de begane grond, bestaande uit puien tussen de betonnen kolommen van de hoofdconstructie. Deze puien waren makkelijk uit te wisselen voor andere invullingen zonder dat de bouwmassa en architectuur daarmee verstoord worden.
- overkraging van de hoogbouw over de onderbouw als accent voor de hoofdentree (advies welstandscommissie).
- herkenbare posities van de trappenhuizen in de gevels van de hoogbouw.

6. Gebruikte literatuur en bronnen

Literatuur

- J. Bedaf en B. den Braber, 'Oudenbosch in 1970', in: *Jaarboek Heemkundige Kring Broeder Christoffor 2000*, pag. 70-103.
- Bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve, *Eindhoven, Strijp S Gebouw SK, bouwhistorische opname*, Utrecht 2008 (rapport)
- A. Hermens, *Luchtaanvallen op Eindhoven en Philips 1940-1945*, Eindhoven 2002
- N. van Onna, *Complex Strijp S/T/R, impressies van een industrielandchap*, Veldhoven 2002
- SOBE (stichting onderzoek bedrijfstak electrotechniek), *Philips Wereldwijd, een overzicht van de internationale produktiestructuur van de N.V. Philips*, Eindhoven 1977
- Van der Hoeve & Kamphuis, bouwhistorici (D.B.M. Hermans), *De 'Lichttoren te Eindhoven, Mathildelaan 1 Eindhoven* (bouwhistorische verkenning), Delft 2000

Archieven

- Gemeente Eindhoven, bouwdoossiers SFH 1977-421 en 14_0538_140324

Internetbronnen

- www.delpher.nl
- <https://www.microlab.nl/nl-nl/>
- <https://o-drie.nl/>
- RCE-monumentenregister
- www.topotijdreis.nl
- <https://nl.wikipedia.org/>

